

Uutta ARTTU2-ohjelmasta

ARTTU2-TUTKIMUSOHJELMAN JULKAISUSARJA ■ NRO 1/2016

ARTTU2
Tutkimusohjelma Forskningsprogrammet

Kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen 2015

Marianne Pekola-Sjöblom

Raportin rakenne

- I Johdanto
- II Vaaliosallistuminen ja uudet demokratian kehittämisen muodot
- III Suorat osallistumis- ja vaikuttamistavat
- IV Yhdistykset ja järjestöt kuntalaisosallistumisen tapoina Liitteet

KESKEISIÄ TULOKSIA

Demokratia-aiheiset väittämät:

- Kaksi kolmesta kuntalaisesta pitää kuntavaaleja edelleen tärkeimpänä keinona vaikuttaa oman kuntansa asioihin. Lähes puolet kuntalaisista kannattaa mahdollisuutta äänestää kuntavaaleissa myös internetin välityksellä ja alle viidesosa kuntalaisista kannattaa äänestysikärajan laskeamista nykyisestä 18 vuodesta 16 vuoteen.
- Yli puolet kuntalaisista on sitä mieltä, että tärkeimmistä asioista päätettäessä tulisi järjestää kunnallinen kansanäänestys ja runsas kolmannes kuntalaisista kannattaa kunnanjohtajan valintaa suoralla kansanvaalilla.

Suorat osallistumis- ja vaikuttamistavat:

- Kahdeksan kymmenestä kyselyyn vastanneesta kuntalaisesta on käyttänyt vähintään yhtä osallistumis- tai vaikuttamistapaa, vajaa viidennes ei ainoatakaan. Tilanne on pysynyt melko samana vuodesta 2011.
- Eniten käytettyjä suoria osallistumisen tapoja ovat kunnan asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaaminen ja jonkin yhdistyksen tai järjestön toimintaan osallistuminen. Kuntalaisaloite on vähiten käytetty osallistumiskeino.
- Parhaimpina vaikuttamistapoina pidetään talkootyöhön osallistumista, yhdistyksen tai järjestön kautta osallistumista, yhteydenottoa kunnan viranhaltijaan sekä päiväkodin, koulun tms. vanhempainiltaan tai vastaavaan osallistumista.
- Osallistumis- ja vaikuttamistapojen käyttö on vähentynyt, mutta usko niiden vaikuttavuuteen on lähes poikkeuksetta parantunut vuodesta 2011.

- Omakohtaista kokemusta osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytöstä omaavien arviot niiden vaikuttavuudesta ovat selvästi positiivisemmat kuin niiden kohdalla, joilla ei ole viimeaikaista omakohtaista käyttökokemusta.
- Osallistumistapojen käyttö ja vaikuttavuusarviot korreloivat merkittävästi positiivisesti monien muiden kuntalaisasenteiden kanssa, mm. kunnallispolitiikasta kiinnostuksen, kuntavaaleissa äänestämisen sekä paikallisen samaistumisen kanssa.

Yhdistysosallistuminen:

- Kuntalaiset osallistuvat eniten liikunta-/urheiluseurojen ja ammattiyhdistysten toimintaan ja vähiten ympäristöjärjestöjen ja nuoriso- ja opiskelijajärjestöjen toimintaan.
- Kuntalaiset osallistuvat keskimäärin yhden yhdistyksen toimintaan. Yhdistysosallistumisaktiivisuus on pysynyt suhteellisen stabiilina verrattuna vuoden 2011 kyselytuloksiin.
- Puoluetoimintaa pidetään vaikuttavimpana, ympäristö- ja eläkeläisjärjestöjen toimintaan osallistumista vähiten vaikuttavina yhdistysosallistumisen muotoina. Useimpien yhdistysosallistumistapojen vaikuttavuusarviot ovat hieman parantuneet vuodesta 2011.
- Yhdistyksen toimintaan osallistuneet pitävät vaikuttavuutta selvästi parempana kuin ne, joilla ei ole omakohtaista kokemusta yhdistystoiminnasta.
- Yhdistystoimintaan osallistuvien ja vaikuttavana pitävien kuntalaisten profiilit ovat pitkälti yhteneväisiä suoria osallistumistapoja käyttäneiden ja vaikuttavana pitävien kuntalaisten profiilista.

I JOHDANTO

Kansalaisten kiinnostus yhteiskunnallisista asioista, vaaleissa äänestämistä ja vaalien välillä osallistumisesta ovat demokratia-keskustelun kestoaiheita. Edustuksellisen demokratian ja suoran demokratian vahvistamisen tarpeet nousevat yhä useammin esille myös yhtäaikaisesti.

Keväällä 2014 eduskunnalle annetussa Demokratiapolitiisessa selonteossa ”Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen” nostetaan suomalaisen demokratian haasteeksi perinteisen osallistumisen vähenemisen ja osallistumisen eriarvoistumisen. Selonteon tausta-aineistossa esitetyn arvion mukaan kansalaisten osallistuminen politiikkaan perinteisillä vaali- ja puolueareenoilla on vähentynyt sekä osallistuminen on eriarvoistunut – siitähän huolimatta, että kansalaisten, myös nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on viime vuosina lisääntynyt. Demokratiaselonteossa peräänkuulutetaan uudenlaisia osallistumisen tapoja, joilla saatisiin myös vuoropuhelua lisättyä kansalaisten ja julkisen sektorin toimijoiden välillä.

Syksyllä 2012 käynnistyneessä kuntalain uudistamistyössä kiinnitettiin osaltaan erityistä huomiota osallistumista ja vaikuttamista koskevan säännösten ajantasaistamiseen. Uudessa kuntalain (10.4.2015/410) on ajantasaistettu ja täsmennetty muun muassa kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja sekä vuorovaikutuksen lisäämistä koskevia säännöksiä. Uudistukset koskevat muun muassa laajennettua aloiteoikeutta koskemaan kunnan asukkaiden lisäksi kunnassa toimivia yhdistyksiä ja yrityksiä, vanhusneuvoston lisäksi myös nuorisovaltuuston ja vammaisneuvoston säätämistä pakollisiksi vaikuttamistoimielimiksi

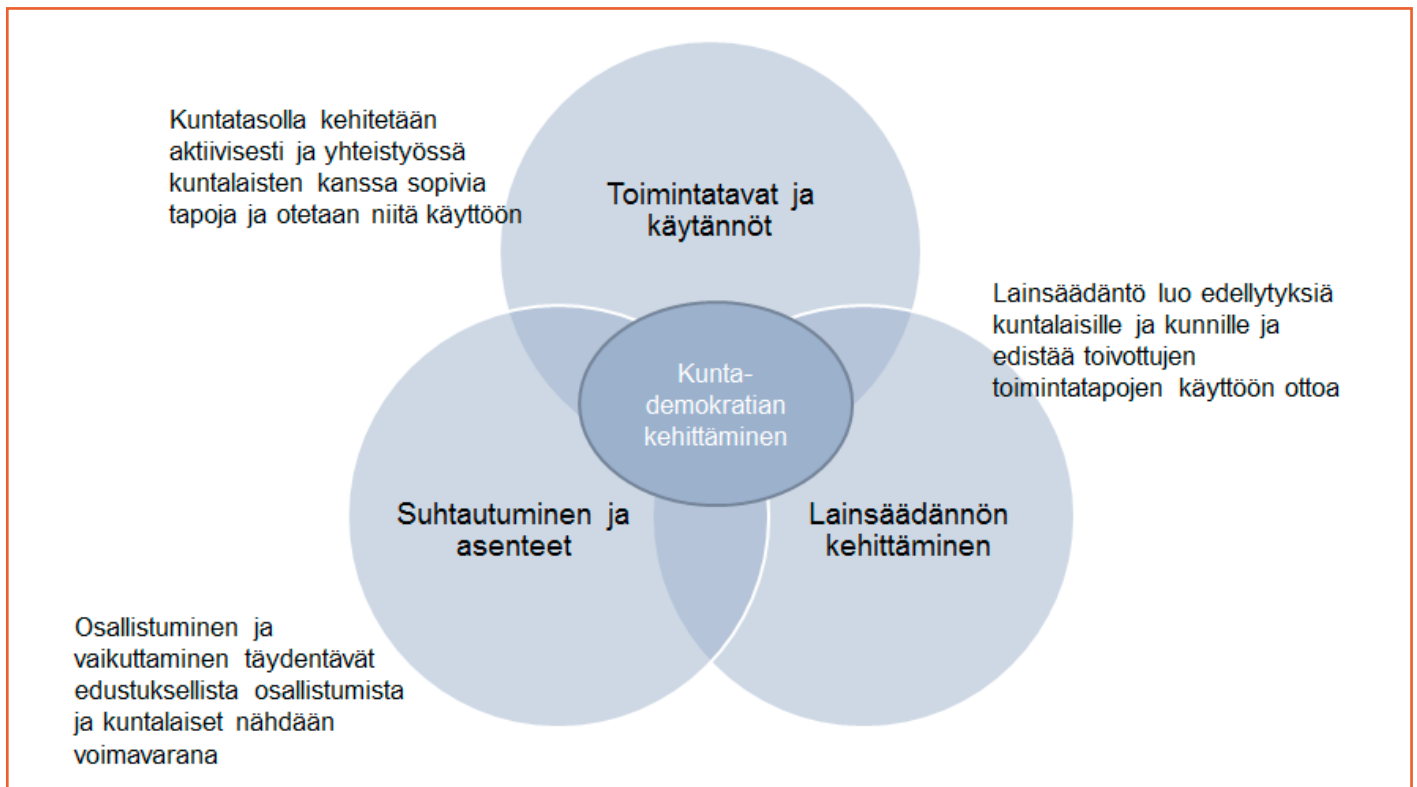
jne. Edellä mainitut, kunnan asukkaiden osallistumisoikeuksia koskevan luvun säännökset tulevat sovellettaviksi 1.6.2017 alkaen.

Kuntademokratia kehittämisessä on tunnistettu kolme osiota, joista lainsäädäntö nähdään ennen kaikkea luovan edellytyksiä kuntademokratian vahvistamiseksi. Lainsäädännön kehittämisen lisäksi tarvitaan kuitenkin toimintatapojen ja käytäntöjen kehittämistä kuntatasolla sekä osallistumista ja vaikuttamista edistävää, kuntalaiset voimavarana ymmärtävää ja tunnustavaa suhtautumista ja asenteita.

Tutkimuksen toteutus

Vuoden 2015 kuntalaiskysely sisältää useita kuntalaisten demokratia-asenteita sekä edustuksellista ja suoraa osallistumista kartoittavia kysymyksiä alkaen vaaleissa äänestämisen tärkeydestä, äänestyskäyttäytymisestä sekä äänestämiseen vaikuttavista tekijöistä. Muun muassa edellä kuvattujen, edustuksellista demokratiaa koskevien kysymysten lisäksi kuntalaisilta on kartoitettu missä määrin he käyttävät erilaisia ns. suoria osallistumistapoja ja miten arvioivat niiden vaikuttavan kunnalliseen päätöksentekoon. Yhdistysohallitumisen tapoja on selvitetty tarkemmin omana kysymysohjelmana.

Vuoden 2015 kyselyn sisältämistä demokratia-asenteista sekä edustuksellista ja suoraa osallistumista kartoittavista kysymyksistä monet ovat olleet tutkimuksen kohteena jo aiemmissa vastaavissa Kuntaliiton tekemissä kuntalaiskyselyissä, osa jo 1990-luvulta alkaen. Tämä mahdollistaa joidenkin asioiden ajallisen seurannan lähes 20 vuoden ajalta.

Kuvio 1. Kuntademokratian kehittämisen kolme osiota. Lähde: VM. Uusi kuntalaki ja demokratian vahvistaminen. <http://vm.fi/kunta/kuntalainsaadanto>

Kuntalaiskyselyjen 1996, 2000, 2004, 2008 ja 2011 keskeiset tulokset on raportoitu tutkimusjulkaisuissa Kuntalaisten valta ja valinnat (1998), Kuntalaisten monet roolit (2002), Kuntalainen-kansalainen (2006), Kuntalaiset uudistuvissa kunnissa (2011) sekä Kuntalaiset ja kunnat muutoksessa (2014).

Tässä raportissa vuoden 2015 kyselyn demokratiakysymysten vastauksia analysoidaan sekä yksilö- että kuntatasolla; miten kuntalaisten erilaiset yksilöominaisuudet yhtäältä ja kunnan rakenteelliset tekijät toisaalta ovat yhteydessä osallistumisaktiivisuuteen ja osallistumista ja vaikuttamista koskeviin asenteisiin. Kuntatasolla keskeisenä mielenkiinnon kohteena ovat vaihtelut erikokoisissa ja -tyyppisissä kunnissa.

II VAALIOSALLISTUMINEN JA UUDET DEMOKRATIAN KEHITTÄMISEN KEINOT

Kuntavaaleissa äänestäminen

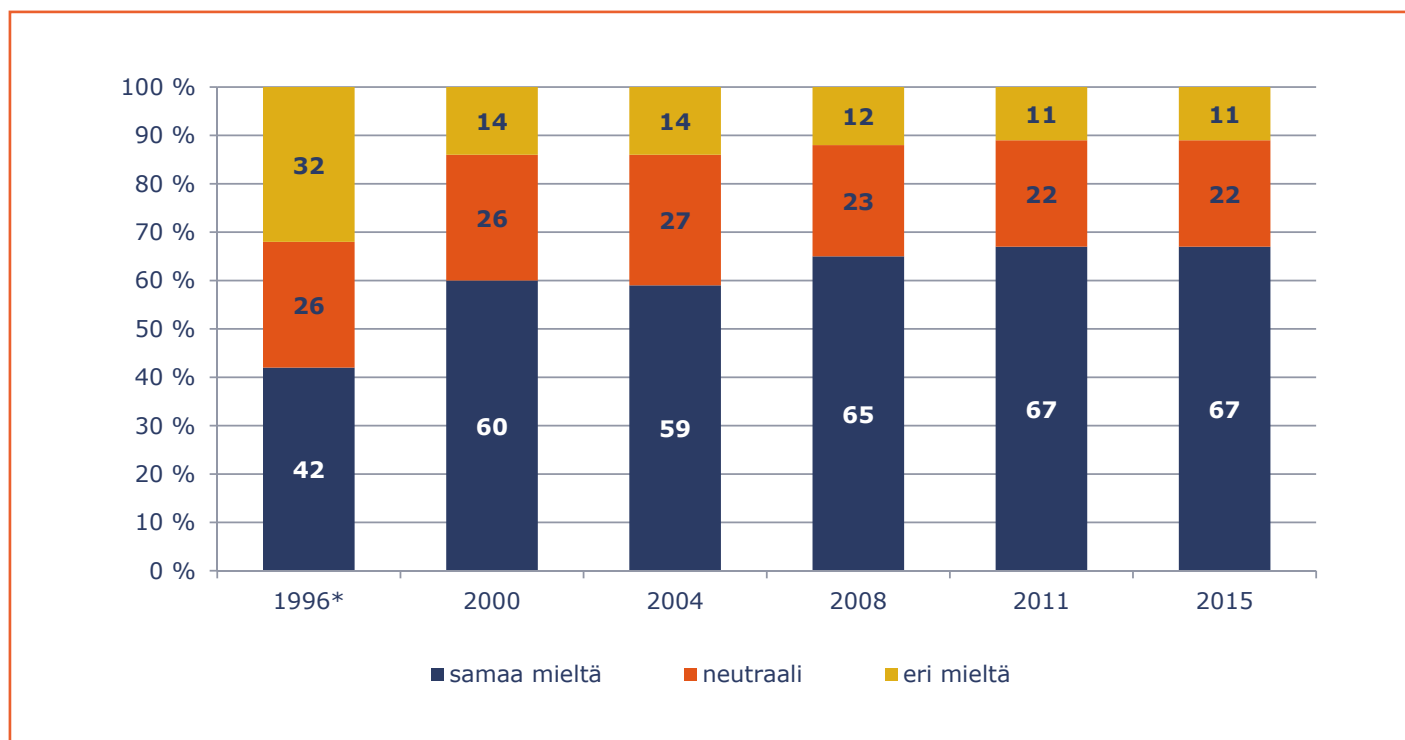
Äänestäminen on pitänyt ajan kuluessa vahvasti pintansa tärkeänä vaikuttamiskeinona, siitäkkin huolimatta, että suorat vaikuttamismahdollisuudet ja käyttäjäosallistuminen ovat lisääntyneet. Kuntalaiset korostavat edelleen kuntavaaleissa äänestämisen tärkeyttä, vaikka todellinen äänestysaktiivisuus on viime vuosina säännönmukaisesti jäänyt 60 prosentin tuntumaan. Vuoden 2015 kyselyyn vastanneista peräti 67 prosenttia pitää kuntavaaleissa äänestämistä tärkeimpänä keinona vaikuttaa kuntansa asioihin. Tulosjakauma on pysynyt suunnilleen samana vuodesta 2008 lukien. Pidemmän aikavälin tarkastelussa näkyy äänestä-

misen arvostuksen vähittäinen lisääntyminen aina 2000-luvun alusta lukien. Vuoden 1996 tuloksen poikkeavuus myöhempiin ajankohtiin verrattuna selittynee pitkälti kysymyksen erilaisesta sanamuodosta.

Kuntavaalien tärkeyteen vaikuttaa erityisesti vastaajan ikä, mutta jossain määrin myös puoluekanta, koulutus, ammattiasema, työnantaja ja asuinaika kunnassa. Eniten äänestämisen tärkeyttä korostavat yli 70-vuotiaat, eläkeläiset, pitkään nykyisessä kotikunnassa asuneet, vähiten ja eniten koulutetut sekä SDP:tä kannattaneet.

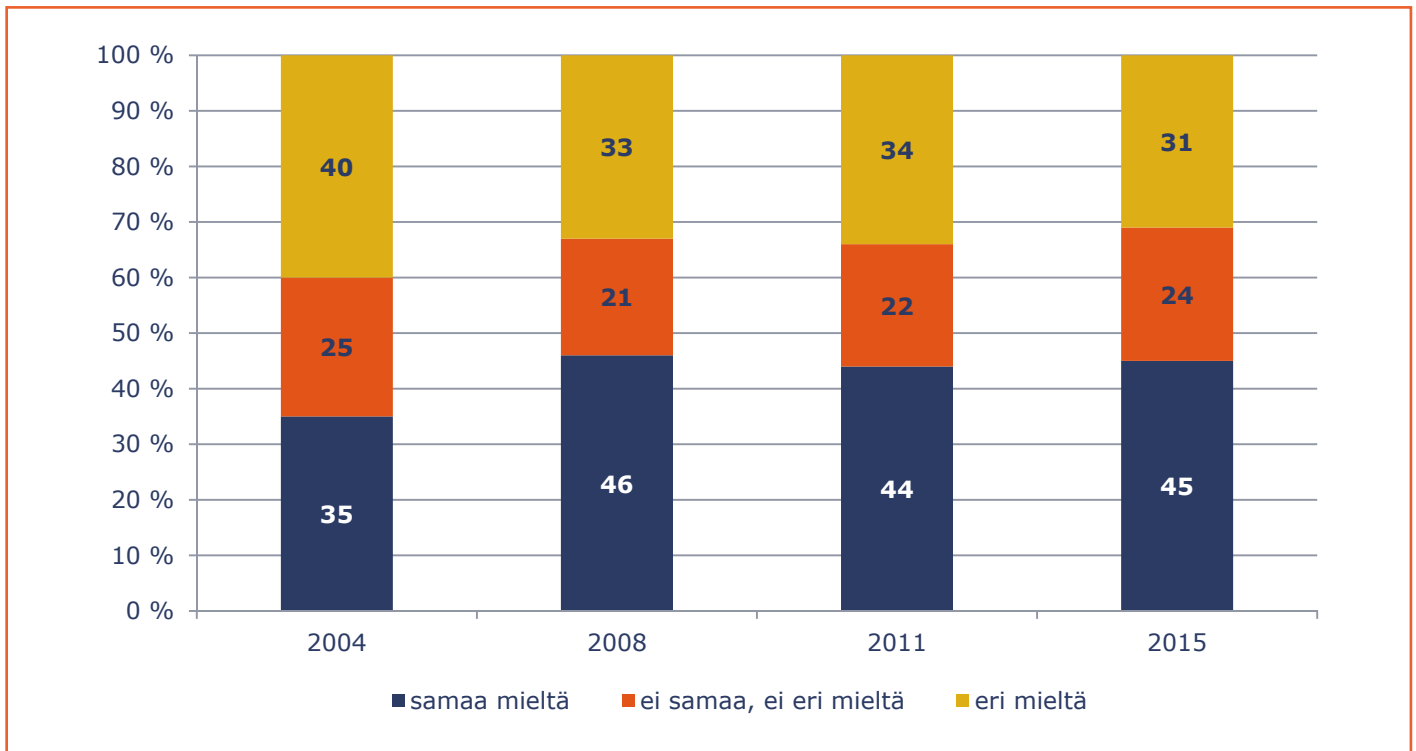
Nettiäänestäminen kuntavaaleissa

Internetin kautta äänestämisestä vaaleissa keskustellaan jatkuvasti. Osana kuntalain kokonaisuudistusta käynnistettiin marraskuussa 2013 oikeusministeriön johdolla erityinen nettiäänestystyöryhmä valmistelemaan ehdotuksia kunnallisen neuvoo-antavan kansanäänestyksen järjestämisestä sähköisesti sekä nettiäänestysmahdollisuuden käyttöön ottamiseksi. Työryhmän kesäkuussa 2014 antamassa väliraportissa todettiin kuitenkin, ettei tässä vaiheessa ollut vielä tarkoituksenmukaista selvittää nettiäänestyksen käyttöönottoa yleisissä vaaleissa. Työryhmä päätyi loppuraportissaan 2015 ehdottamaan nettiäänestyskokeilua kunnallisten neuvoo-antavien kansanäänestysten ennakoäänestyksessä sekä mahdollisesti pienimuotoisesti myös esimerkiksi kuntien järjestämissä mielipidekyselyissä tai nuorisovaltuuston vaaleissa. Nettiäänestystyöryhmän valmistelussa korostuivat turvallisen nettiäänestysjärjestelmän kehittämisen haasteet. (OM 28/2015)

Kuvio 2. Kuntalaisten mielipiteet väittämästä "Kunnallisvaaleissa äänestäminen on tärkein* keino vaikuttaa kuntani asioihin" ajanjaksolla 1996–2015. (vastausten %-jakaumat, N (2015) = 11 527) (*Vuoden 1996 kyselyssä käytettiin sanaa "ainut" sanan "tärkein" sijaan)

Lähteet: KuntaSuomi2004-ohjelman kuntalaiskyselyt 1996, 2000 ja 2004, ParasARTTU-ohjelman kuntalaiskyselyt 2008 ja 2011 sekä ARTTU2-ohjelman kuntalaiskysely 2015)

Kuvio 3. Kuntalaisten mielipiteet väittämästä ”Kunnallisvaaleissa tulisi voida äänestää internetin välityksellä” ajanjaksolla 2004–2015. (vastausten %-jakaumat, N (2015) = 11 254)

Yleisessä keskustelussa nettiäänestämistä puoltavia on enemmän kuin vastustajia. Vuoden 2015 kuntalaiskyselyyn vastanneista 45 prosentin mielestä kunnallisvaaleissa tulisi voida äänestää internetin välityksellä. Vastakkaista mieltä on 31 prosenttia vastanneista. Nettiäänestystä kannattavien ja vastustavien osuudet ovat vaihdelleet vain 2–3 prosenttiyksikköä kolmessa viimeisimmässä kuntalaiskyselyssä vuosina 2008, 2011 ja 2015. Suhtautuminen nettiäänestykseen on muuttunut selvästi myönteisemmäksi vuodesta 2004, jolloin kannattajia oli vähemmän (35 %) kuin vastustajia (40 %).

Nettiäänestystä kannattavia on vuonna 2015 eniten ikäluokissa 30–39 vuotta ja 40–49 vuotta, joissa molemmissa nettiäänestysten puolestapuhujien osuus on 58 prosenttia vastanneista. Yli puolet alle 30-vuotiaiden ja 50–59-vuotiaiden ikäluokasta kannattavat niinkään nettiäänestämistä. Kielteisintä suhtautuminen on vanhimmissa ikäluokissa; vähintään 70-vuotiaista nettiäänestystä kannattavia on joka neljäs ja vastustajia joka toinen kyselyyn vastanneista. Kuntatason tarkastelussa kuntakokoluokkien väliset erot jäivät suhteellisen vähäisiksi; nettiäänestystä kannattavia on eniten suurissa yli 100 000 asukkaan kaupungeissa (50 %) ja vähiten 5 000–20 000 asukkaan kunnissa (39 %).

län lisäksi nettiäänestysten kannatukseen merkittävästi vaikuttavia tekijöitä ovat vastaajan koulutus, ammattiasema, työnantajatausta, puoluekanta, äidinkieli ja asuinaika kunnassa. Nettiäänestysten käyttöönottoa kannattavat etenkin johtavassa asemassa, valtiolla tai muulla julkisella työskentelevät, lapsiperheelliset, alemman korkeakoulututkinnon omaavat, 3–5 vuotta nykyisessä asuinkunnassa asuneet sekä muussa kuin omassa

kotikunnassa työskentelevät tai opiskelevat. Merkille pantavaa on ruotsinkielisten selvästi suomenkielisiä vähäisempi innostus nettiäänestystä kohtaan. Puoluekannan kohdalla eniten nettiäänestystä toivovia on vihreiden ja kokoomuksen kannattajissa. Vähiten nettiäänestystä kannattavia on kristillisdemokraatteja ja RKP:tä kannattaneissa.

Äänestysikärajan laskeminen kunnallisvaaleissa

2000-luvulla, erityisesti vaalien yhteydessä, on käyty aktiivista keskustelua äänestysikärajan alaikärajan laskemisesta nykyisestä 18 ikävuodesta. Nykyinen äänestysikäraja 18 vuotta on otettu käyttöön vuonna 1972. Sitä ennen äänestysikärajaa on laskettu useita kertoja: 20 vuoteen vuonna 1969 sekä 24 vuodesta 21 vuoteen vuonna 1944.

Oikeusministeriön äänioikeusikärajatyöryhmä toteaa vuoden 2010 raportissaan ”Nuorten ääni – aikuisten uurna?”, että äänioikeusikärajan muuttaminen on ennen muuta poliittinen päätös, eikä siten ottanut kantaa ääni-oikeusikärajan alentamisen puolesta tai vastaan. Vuonna 2011 julkaistiin erillinen lausuntoyhteenveto edellä mainitun äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä. Lausuntoyhteenvedossa todetaan, että ajatusta äänioikeusikärajan laskemisesta sekä puollettiin että vastustettiin monin eri perustein. Eduskuntapuolueiden mielipiteet äänioikeusikärajan alentamisesta kuitenkin jakaantuivat ja esitys ikärajan laskemisesta kaatui eduskunnan käsittelyssä syksyllä 2008. Eduskunta hyväksyi tuolloin kuitenkin seurakuntavaalien äänestysikärajan laskun 18 vuodesta 16 vuoteen. Näin ollen 16-vuotiaat ovat päässeet vaaliurnille seurakuntavaaleissa vuoden

2010 vaaleista alkaen. (<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/8BAB26719DB0FF8CC22574D50022C167?OpenDocument&lang=FI>)

Kuntaliiton vuoden 2015 kuntalaiskyselyssä kansalaismielipidetä äänestysikärajasta kartoitettiin ensimmäisen kerran. Kyselyyn vastanneista 16 prosenttia kannattaa ja 65 prosenttia vastustaa äänestysikärajan laskemista kunnallisvaaleissa 18 vuodesta 16 vuoteen. Kaikissa ikäluokissa äänestysikärajan laskemista vastustajia on yli puolet vastanneista, vaihdellen 58 prosentista 74 prosenttiin. Eniten ikärajan laskua kannattavia on 18–29-vuotiaiden ja 40–49-vuotiaiden ikäluokissa, mutta niissäkin kannattajien osuus on vain viidennes vastaajista. Nuorimman 18–29-vuotiaiden ikäluokan mielipiteiden tarkempi analysointi osoittaa, että eniten äänestysikärajaa kannattavia on 18-vuotiaiden keskuudessa (28 %) ja vastustavia eniten 26-vuotiaiden vastaajien keskuudessa (72 %). Yksittäisten ikäryhmien vastaajamäärät ovat kuitenkin pieniä ja siten lähinnä suuntaa-antavia.

Äänestysikärajan alentamista koskevat mielipiteet vaihtelevat erilaisten yksilöominaisuuksien suhteen huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi nettiäänestyksen kohdalla. Iän lisäksi jonkin verran vaihtelua on nähtävissä ammattiaseman, työnantajan, perhemuodon ja puoluekannan kohdalla. Hieman muita enemmän äänestysikärajan laskemista kannattavat johtavassa asemassa olevat, järjestön palveluksessa olevat, lapsiperheelliset sekä jotain pienpuoluetta ja vihreitä kannattavien kohdalla.

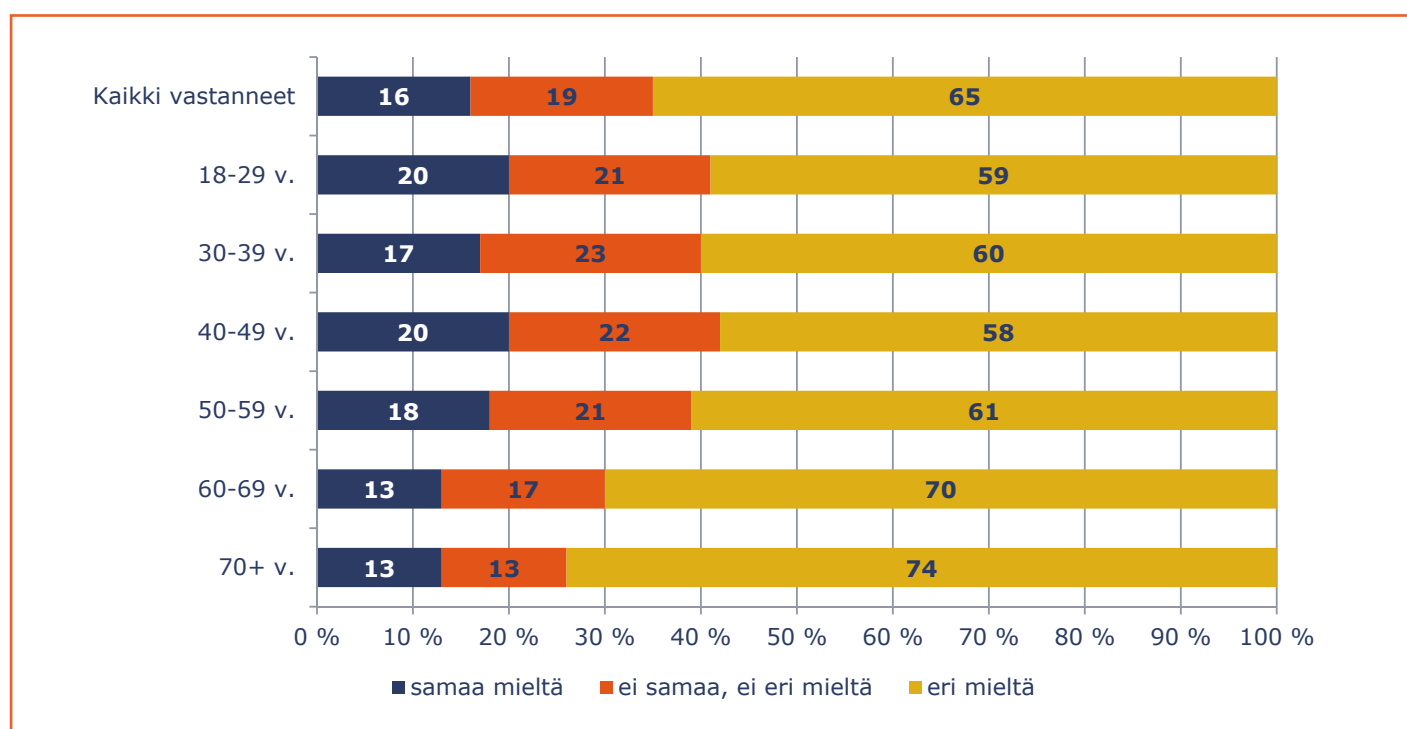
Kunnallisen kansanäänestyksen järjestäminen

Neuvoa-antava kunnallinen kansanäänestys tuli mahdolliseksi vuonna 1990. Ensimmäinen, tiesuunnitelmaa koskeva kansan-

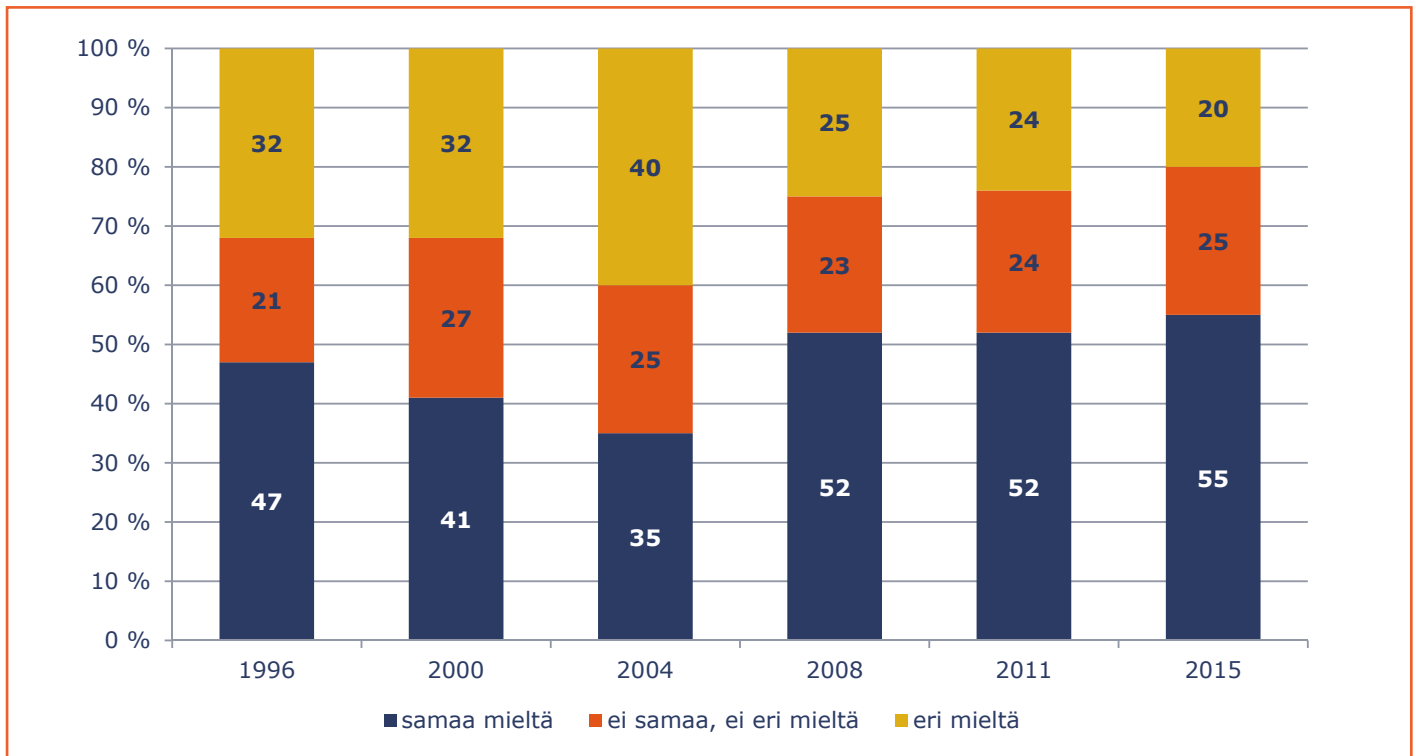
äänestys järjestettiin Tuusulassa toukokuussa 1991. Kunnallisia kansanäänestyksiä on sen pitkän historian aikana järjestetty verrattain vähän, ja useimmiten ne ovat koskeneet kuntaliitoksia. Vuosina 1991–2015 kunnallisia kansanäänestyksiä järjestettiin kaikkiaan 61. Viimeisin kansanäänestys on järjestetty Iitissä 25.9.2015. Kyse oli Iitin kunnan siirtämisestä Kymenlaakson maakunnasta Päijät-Hämeen maakuntaan. Kansanäänestyksen äänestysprosentti oli 63,1 eli lähes sama kuin vuoden 2012 kunnallisvaaleissa. (Oikeusministeriö 2015)

Kunnallisia kansanäänestyksiä järjestetään vähemmän kuin mitä kuntalaistutkimusten tulosten mukaan kuntalaiset toivoisivat. Kunnallisten kansanäänestysten järjestämistä tärkeimmistä asioista päätettäessä kannattavia on vuoden 2015 kyselyssä 55 prosenttia vastanneista, vastustajia viidennes. Kansanäänestysten kannatus on vahvistunut hiljalleen vuodesta 2008 alkaen. Vuosien 1996, 2000 ja 2004 kyselyissä käytetty väittämämutoilu ei ole täysin identtinen myöhempien kyselyjen kanssa. Käytetty muotoilu oli ”Tärkeistä asioista päätettäessä tulisi aina järjestää kunnallinen kansanäänestys”. Väittämässä käytetty tarkempi ilmaisu ’aina’ selittänee vähäisempiä samaa mieltä olevien osuuksia. Vuoden 2004 tulos poikkeaa aikaisemmista tarkasteluvuosista yhteneväisestä kysymysmuotoilusta huolimatta merkittävästi siinä suhteessa, että kansanäänestystä vastustavien osuus on suurempi kuin kannattajien.

Kansanäänestyksen kannatus on yhteydessä moniin kuntalaisten yksilöominaisuuksiin, erityisesti puoluekantaan, koulutukseen, ammattiasemaan, äidinkieleen ja jonkin verran myös sukupuoleen. Kunnallisten kansanäänestysten järjestämistä kannattavat eniten perussuomalaisia äänestävät, vähän koulutetut, suomenkieliset ja työttömät tai lomautetut ja naiset.

Kuvio 4. Kuntalaisten mielipiteet väittämästä ”Kunnallisvaalien äänestysikäraja tulisi laskea 18 vuodesta 16 vuoteen” ikäluokittain tarkasteltuna vuonna 2015. (vastausten %-jakaumat, N = 11 410)

Kuvio 5. Kuntalaisten mielipiteet väittämästä ”Tärkeimmistä asioista päätettäessä tulisi järjestää kunnallinen kansanäänestys” ajanjaksoilla 1996–2015. (vastausten %-jakaumat, N (2015) = 11 380) (Vuosien 1996–2004 kyselyissä väittämä oli muodossa ”Tärkeistä asioista päätettäessä tulisi aina järjestää kunnallinen kansanäänestys”)

Kunnanjohtajan suora kansanvaali

Kunnanjohtajan asemasta on säädetty kuntalaissa. Valtuuston valitseman kunnanjohtajan asema on pohjoismaisittain verrattuna vahva. Kuten useassa yhteydessä on todettu, kunnanjohtaja ei aina ole pelkästään ammatillinen johtaja, vaan hänellä voi olla merkittävä rooli myös sellaisissa asioissa, joiden voidaan katsoa kuuluvan poliittisen johtamisen piiriin. Poliittisen ja ammattijohtajan välinen työnjako vaihtelee käytännössä eri kunnissa. Uuden kuntalain valmistelussa oli yhtenä tärkeänä huomion kohteena juuri poliittisen ja ammatillisen johtamisen selkeämpi erottaminen toisistaan.

Kuntalain mukaan viranhaltijana toimivan kunnanjohtajan vaihtoehtona on luottamushenkilöä edustava pormestari, joka on kunnanjohtajan tapaan valtuuston valitsema toimikautensa ajaksi. Vaikka kuntalaki mahdollistaa pormestarin valinnan kunnanjohtajan sijaan, on Suomessa edelleenkin vain kaksi pormestarijohtoa kuntaa, Tampere ja Pirkkala.

Kuntalaiskyselyissä on aina vuodesta 1996 lähtien ollut mukana kunnanjohtajan valintaa suoralla kansanvaalilla koskeva väittämä, vieläpä täsmälleen samalla tavoin muotoiltuna: ”Kunnanjohtaja tulisi valita suoralla kansanvaalilla”. Sillä on mitattu lähinnä kansalaisten kiinnostusta pormestarin kaltaisen johtajan valitsemista suoraan pormestarihallinnassa käytössä olevan valtuuston tekemän valinnan sijaan. Vaikka Tanskan kunnissa on käytössä pormestarijärjestelmä sekä Norjassa ja Ruotsissa yleensä päätoimiset kunnanhallituksen puheenjohtajat, ei valintaa suoriteta suoralla kansanvaalilla. Muissa Pohjoismaissa käytössä oleva suljettu listavaali kuitenkin toimii osviitan antajana siitä, ketkä ovat missäkin puolueessa ykkösehdokkaita ja siten vahvimpia

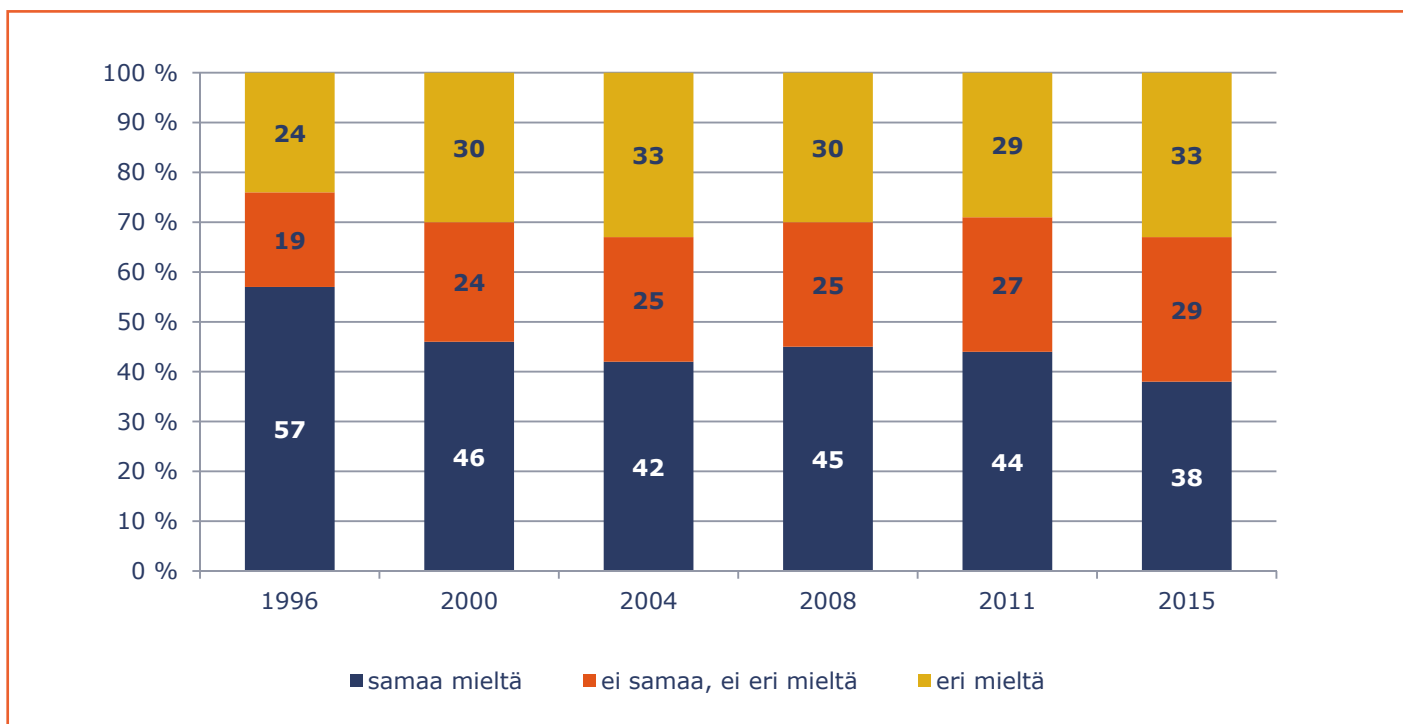
ehdokkaita myös luottamushenkilöjohtoon. Tanskassa vaaleissa käytetään suurimmin myös pormestariavaalia.

Vuoden 2015 kuntalaiskyselyssä mielipiteet kunnanjohtajan valinnasta suoralla kansanvaalilla jakavat vahvasti vastaajien mielipiteet: 38 prosenttia kannattaa ja 33 prosenttia vastustaa. Kunnanjohtajan suoran valinnan kannatus on hiipunut tasaisesti vuodesta 2008 alkaen, ja hyvin selkeästi vuodesta 1996, jolloin yli puolet kyselyyn vastanneista oli kunnanjohtajan suoran kansanvaalin kannalla.

Kunnanjohtajan suoraa kansanvaalia kannattavien profiili muistuttaa jossain määrin kunnallisia kansanäänestyksiä kannattavien profiilia. Muita enemmän kunnanjohtajan suoraa vaalia toivovat erityisesti vähän koulutetut, ei työelämässä olevat, eläkeläiset, työttömät tai lomautetut, perussuomalaisia kannattaneet ja pitkään nykyisessä asuinkunnassa asuneet.

Tiivistys demokratia-aiheisten väittämien tuloksista:

- Kaksi kolmesta kuntalaisesta pitää kuntavaaleja tärkeimpänä keinona vaikuttaa oman kuntansa asioihin
- Lähes puolet (45 %) kuntalaisista kannattaa mahdollisuutta äänestää kuntavaaleissa myös internetin välityksellä
- Alle viidesosa (16 %) kuntalaisista kannattaa äänestysikäräjän laskemista nykyisestä 18 vuodesta 16 vuoteen.
- Yli puolet (55 %) kuntalaisista on sitä mieltä, että tärkeimmistä asioista päätettäessä tulisi järjestää kunnallinen kansanäänestys
- Runsas kolmannes (38 %) kuntalaisista kannattaa ja lähes yhtä moni (33 %) vastustaa kunnanjohtajan valintaa suoralla kansanvaalilla.

Kuvio 6. Kuntalaisten mielipiteet väittämästä ”Kunnanjohtaja tulisi valita suoralla kansanvaalilla” ajanjaksolla 1996–2015. (vastausten %-jakaumat, N (2015) = 11 470)

III SUORAT OSALLISTUMIS- JA VAIKUTTAMISTAVAT

Vuoden 2015 kyselyssä kartoitettiin aiempien vastaavien kuntalaiskyselyjen tapaan missä määrin kuntalaiset ovat käyttäneet erilaisia suoria osallistumis- ja vaikuttamistapoja sekä miten he arvioivat kysytyjen osallistumis- ja vaikuttamistapojen vaikuttavan tai vaikuttaneen kunnan päätöksentekoon. Tarkka kysymysmuotoilu on seuraava:

Kunnan päätöksentekoon voidaan vaikuttaa monella tavalla.

(A) Oletko käyttänyt seuraavia vaikuttamistapoja/-kanavia? (merkitse rasti niiden vaikuttamistapojen kohdalle, joita olet käyttänyt)

(B) Miten arvioit niiden vaikuttaneen tai vaikuttavan kunnan päätöksentekoon? Arvioi vaikuttamistapojen vaikuttavuutta asteikolla 1 (erittäin huono vaikuttamistapa) – 5 (erittäin hyvä vaikuttamistapa).

HUOM! Esitä oma arviosi vaikuttamistavan vaikuttavuudesta kaikkien vaikuttamistapojen osalta, vaikka et itse olisikaan käyttänyt kyseistä tapaa.

Vuoden 2015 kysely sisälsi kaikkiaan 16 erilaista osallistumis- ja vaikuttamistapaa kattavan kysymyspatteriston. Yksittäisistä osallistumis- ja vaikuttamistavoista 13 on täysin yhteneväisessä muodossa vuoden 2011 kyselyn vastaavan kysymyksen kanssa. Niiden lisäksi kahta aiemmin mukana ollutta kohtaa on hieman täydennetty, kuitenkin niin, että täydennykset tuskin oleellisesti heikentävät vertailua aiempiin kyselyihin. Yksi kysymyskohta on täysin uusi. Mainitut muokkaukset on merkitty alla olevaan listaukseen kursivoituna.

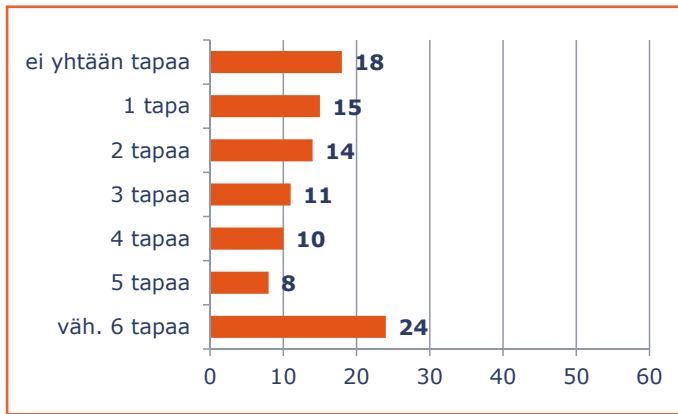
- Ottanut yhteyttä kunnan luottamushenkilöön.
- Ottanut yhteyttä kunnan viranhaltijaan.
- Tehnyt kuntalaisaloitteen.
- Tehnyt valituksen, oikaisuvaatimuksen.
- Allekirjoittanut vetoomuksen *tai adressin*.
- Kirjoittanut yleisönosastokirjoituksen.
- Osallistunut kunnanosa- tai kylätoimintaan.
- Osallistunut kunnan järjestämään keskustelu-/kuulemistilaisuuteen.
- Osallistunut päiväkodin, koulun tms. vanhempainiltaan tai vastaavaan.
- Vastannut kunnan asiakas- tai käyttäjäkyselyyn.
- Antanut palautetta kunnan järjestämistä palveluista.
- Osallistunut talkootyöhön lähiympäristön hyväksi.
- Antanut rahaa kampanjaan, joka on liittynyt johonkin paikalliseen kysymykseen.
- Osallistunut sosiaalisen median kautta.
- *Osallistunut vanhus- tai vammaisneuvoston, nuorisovaltuuston tai vastaavan toimintaan.*
- Osallistunut jonkin yhdistyksen tai järjestön toimintaan.

Osallisuusaktiivisuutta ja vaikuttavuutta tarkastellaan seuraavassa sekä yksittäisten osallistumistapojen kuin myös 16 yksittäisestä osallistumistavasta muodostettujen summamuuttujien – osallisuusaktiivisuusindeksin ja vaikuttavuusindeksin avulla.

Kahdeksan kymmenestä käyttänyt vähintään yhtä osallistumis- ja vaikuttamistapaa

Kaikkiaan noin kahdeksan kymmenestä (82 %) kuntalaiskyselyyn vuonna 2015 vastanneesta on ilmoittanut käyttäneensä

listatuista 16 yksittäisestä osallistumis- ja vaikuttamistavasta vähintään yhtä tapaa. Yhdestä viiteen yksittäistä osallistumistapaa käyttäneiden osuus on runsas puolet vastanneista (58 %) ja aktiivosallistujien eli useampaa kuin viittä yksittäistä osallistumistapaa käyttäneiden kuntalaisten osuus on vajaa viidennes (24 %). Sekä aktiivikäyttäjien että ei yhtäkään osallistumistapaa käyttäneiden osuudet ovat hienoisesti vähentyneet vuodesta 2011.

Kuvio 7. Erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen käyttö ARTTU2-tutkimuskunnissa vuonna 2015. Kuntalaisten käyttämien osallistumistapojen määrä (max 16 tapaa). (% vastanneista, N = 11 809)

Kuntalaisten yleisimmin käyttämiä osallistumis- ja vaikuttamistapoja ovat kunnan asiakas- tai käyttäjäkyselyyn vastaaminen ja jonkin yhdistyksen tai järjestön toimintaan osallistuminen. Kyselyyn vastanneista runsas 40 prosenttia on käyttänyt kyseessä olevia osallistumistapoja. Runsas kolmannes kyselyyn vastanneista on osallistunut talkootyöhön ja/tai päiväkodin, koulun

tms. vanhempainiltaan tai vastaavaan. Vajaa kolmannes vastanneista on ottanut yhteyttä kunnan viranhaltijaan ja/tai allekirjoittanut vetoamuksen tai adressin.

Kunnan asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaaminen on yleisin osallistumistapa yli 50 000 asukkaalla kunnissa. Muissa kuntakokoiluissa eniten käytettyä osallistumistapaa edustaa yhdistyksen kautta osallistuminen. (liitetaulukko 4)

Kuntalaisten vähiten käyttämiä osallistumis- ja vaikuttamistapoja ovat kuntalaisaloitteen, valituksen tai oikaisuvaatimuksen tekeminen, yleisönosastolle kirjoittaminen sekä vanhus- tai vammaisneuvoston, nuorisovaltuuston tms. vaikuttamistoimielimen toimintaan osallistuminen. Myös sosiaalisen median kautta osallistuminen kuuluu vähiten käytettyjen osallistumistapojen joukkoon. Kunnittaiset tiedot eniten käytetyistä osallistumis- ja vaikuttamistavoista löytyy liitetaulukosta 6.

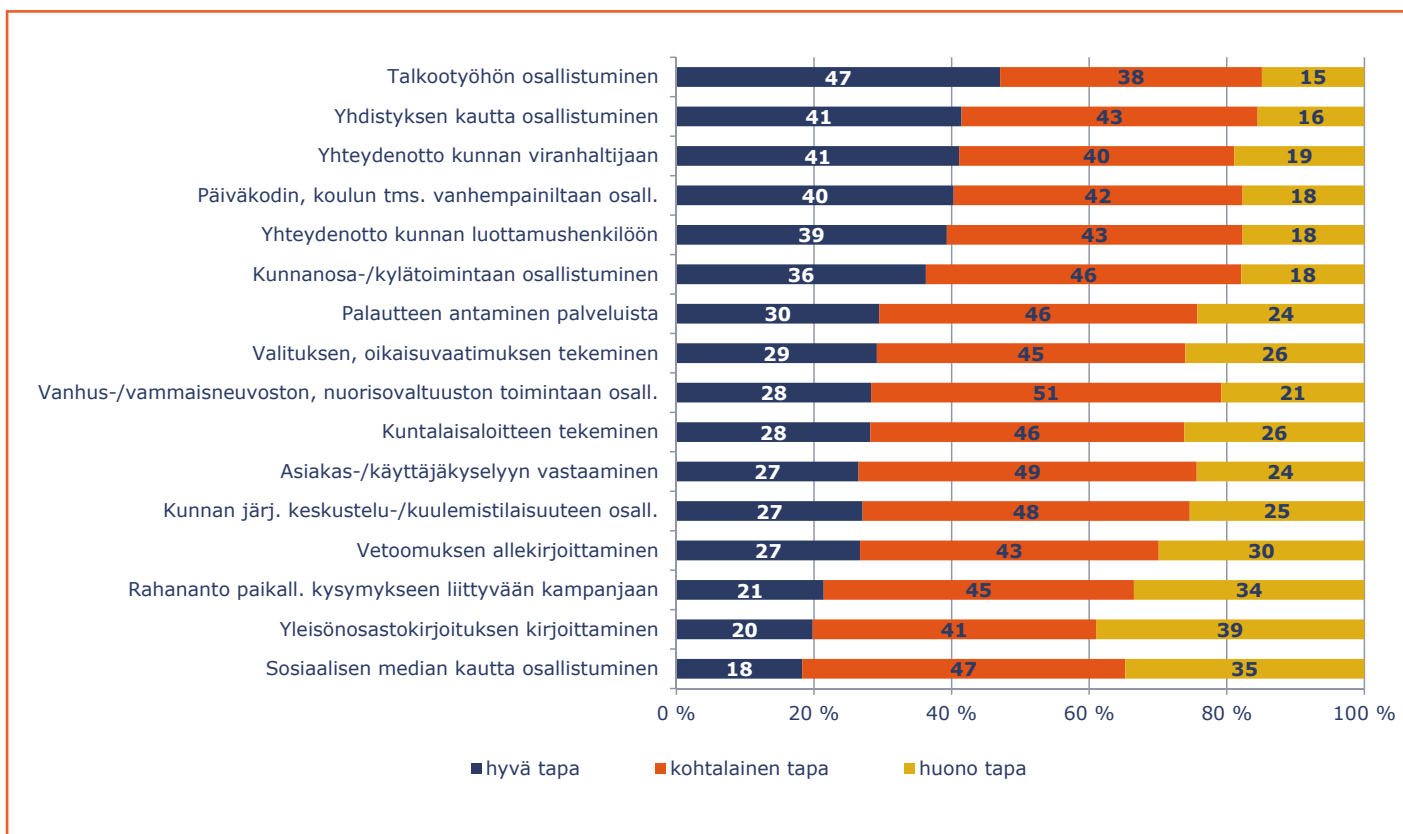
Sekä eniten että vähiten käytetyt osallistumistavat ovat pääsääntöisesti samoja kuin aiemmissa vastaavissa kyselyissä. Useimpien osallistumistapojen käyttö on vähentynyt viime vuosina. Osallistumistavoista ainoastaan yhdistystoimintaan osallistuminen, vetoamuksen tai adressin allekirjoittaminen sekä sosiaalisen median kautta osallistuminen ovat yleistyneet. (liitetaulukko 2; Pekola-Sjöblom 2011 ja 2014)

Talkootyöhön osallistuminen vaikuttavin suora osallistumistapa

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan kysytyjen 16 yksittäisen osallistumis- ja vaikuttamistavan vaikuttavuutta kunnan päätöksentekoon. Arvioita pyydettiin tekemään riippumatta siitä onko itse käyttänyt kyseistä osallistumistapaa.

Kuvio 8. Erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytön yleisyys ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. (% vastanneista käyttänyt, N = 11 208–11 495)

Kuvio 9. Kuntalaisten arviot erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen vaikuttavuudesta kunnan päätöksentekoon ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. (vastausten %-jakaumat, N = 7 263-8 524)

Tulosten mukaan talkootyöhön osallistumista lähiympäristön hyväksi pidetään kaikkein vaikuttavimpana tapana. Talkootyöhön osallistuminen on kaikissa kuntakokoluokissa alle 5 000 asukkaan kokoluokkaan lukuun ottamatta vaikuttavimpana pidetty osallistumistapa. Pienimmässä kokoluokassa yhteydenottoa kunnan viranhaltijaan pidetään talkootyötä vaikuttavampana tapana. (liitetaulukko 5)

Viiden vaikuttavimman tavan joukkoon sijoittuvat myös yhdistyksen kautta osallistuminen, yhteydenotto kunnan viranhaltijaan, osallistuminen päiväkodin tai koulun vanhempainiltaan tai vastaavaan sekä yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön. Edellä mainittuja hyvänä vaikuttamistapoina pitävien kuntalaisten osuudet vaihtelevat 39 prosentista 41 prosenttiin.

Vähiten vaikuttavina osallistumistapoina pidetään sosiaalista mediaa, yleisönosastokirjoituksia sekä rahan antamista johonkin paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan, hyvänä pitäviä on näissä noin viidennes vastanneista. Edellä mainittujen lisäksi myös vetoomuksen allekirjoittamista pidetään enemmän huonona kuin hyvänä vaikuttamistapana.

Monen osallistumistavan kohdalla on nähtävissä selkeätä mielipiteiden jakautumista hyvänä ja huonona vaikuttamistapana pitäviin. Parhaiten tämä kahtiajako näkyy kunnan järjestämiä keskustelu-/kuulemistilaisuuksia, kuntalaisaloitteita, asiakas-/käyttäjäkyselyjä sekä vetoomuksia, valituksia ja oikaisuvaati-

muksia koskevien vaikuttavuusarvioiden kohdalla. Kunnittaiset tiedot vaikuttavimmista osallistumis- ja vaikuttamistavoista löytyvät liitetaulukosta 7.

Useimpien tarkasteltujen osallistumistapojen vaikuttavuus on parantunut vuodesta 2011, eniten yhdistystoimintaan osallistumisen ja vetoomuksen tai adressin allekirjoittamisen kohdalla. Vaikuttavuusarviot ovat laskeneet hieman päiväkodin tai koulun vanhempainiltaan osallistumisen ja viranhaltijaan yhteydenoton kohdalla. (liitetaulukko 3).

Suorien osallistumistapojen käytön ja vaikuttavuusarvioiden keskinäinen suhde

Suorien osallistumistapojen käyttöä ja arvioita niiden vaikuttavuudesta voidaan tarkastella myös niiden keskinäisen suhteensa kautta, jakamalla tarkastellut osallistumistavat kahteen luokkaan niiden käyttöaktiivisuuden (käyttäjää alle/yli 20 % kyselyyn vastanneista) sekä vaikutusarvion (vaikuttavuusarvion saama keskiarvo asteikolla 1-5 alle/yli arvon 3,0) perusteella. Näin muodostetut luokat ristiintaulukoidaan ja sijoitetaan nelikentän eri luokkiin. Taulukossa 1 kuvatun mukaisesti luokkaan 1 sijoittuvat ne osallistumistavat, joiden käyttö on vähäistä ja vaikuttavuusarviot pikemmin negatiivinen kuin positiivinen. Toisena ääripäänä on luokka 4, johon sijoittuvia osallistumistapoja käytetään suhteellisesti ottaen paljon ja joita pidetään pikemmin vaikuttavina kuin ei-vaikuttavina.

Taulukko 1. Suorien osallistumistapojen luokittelu niiden käyttöaktiivisuuden ja vaikuttavuusarvion mukaan vuonna 2015.

	ARVIO VAIKUTTAVUUDESTA – (keskiarvo asteikolla 1–5 alle 3,0)	ARVIO VAIKUTTAVUUDESTA + (keskiarvo asteikolla 1–5 yli 3,0)
KÄYTTÖ – (käyttäjien osuus alle 20 %)	Luokka 1: Käyttö –, vaikuttavuus – - Yleisönosastokirjoitukset - Rahananto paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan - Sosiaalinen media - Kuntalaisaloitteet - Valitus/oikaisuvaatimus	Luokka 3: Käyttö –, vaikuttavuus + - Vanhus-/vammaisneuvostot, nuorisovaltuustot tms. - Yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön - Kunnanosa-/kylätoiminta
KÄYTTÖ + (käyttäjien osuus väh. 20 %)	Luokka 2: Käyttö +, vaikuttavuus – - Asiakas-/käyttäjäkyselyt - Kunnan järjestämät keskustelu-/kuulemistilaisuudet - Vetoomukset ja adressit	Luokka 4: Käyttö +, vaikuttavuus + - Palautteenanto palveluista - Päiväkodin, koulun tms. vanhempainillat - Talkootyö - Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan - Yhdistysosallistuminen

Tällä tavalla tarkastellen eniten käytettyjä ja vaikuttavimpia osallistumistapoja ovat osallistuminen yhdistystoimintaan, talkootyöhön, päiväkodin tai koulun vanhempainiltaan sekä yhteydenotot kunnan viranhaltijaan. Myös palautteenanto palveluista sijoittuu tähän luokkaan 4, joskaan ei yhtä selkeästi kuin edellä luetellut osallistumisen tavat.

Luokan 3 sisältämät yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön, osallistuminen kunnanosa-/kylätoimintaan sekä vanhus-/vammaisneuvostojen tai nuorisovaltuustojen toimintaan osallistuminen edustavat potentiaalisia vaikuttamisen tapoja. Toisin sanoen, niitä pidetään hyvinä vaikuttamistapoina siitäkin huolimatta, että ne ovat vähän käytettyjä.

Luokkaan 2 on sijoittunut ne osallistumistavat, joita käytetään suhteellisen paljon, vaikka niillä ei nähdä olevan merkittävää vaikuttavuutta kunnan päätöksentekoon.

Luokka 1 sisältää ne osallistumistavat, joita käytetään suhteellisen vähän, ja siksi tai siitä huolimatta niiden vaikuttavuutta pidetään heikkona. Tähän luokkaan ovat sijoittuneet yleisönosastokirjoitukset, rahananto paikallisiin kampanjoihin, sosiaalinen media, kuntalaisaloitteet sekä valitukset ja adressit.

On huomattava, että taulukossa 1 kuvattu luokitus kuvastaa vuoden 2015 tilannetta ARTTU2-tutkimuskunnissa keskimäärin. Osallistumistapojen käyttö ja vaikuttavuusarviot voivat vaihdella yksittäisten kuntien välillä, ja myös ajallisesti.

Vaikuttavuusarviot käyttökokemuksen mukaan

Omaakohtainen kokemus osallistumistavan käytöstä lisää merkittävästi uskoa osallistumistavan vaikuttavuudesta kunnan päätöksentekoon. Suurimmat erot käyttäjien ja ei-käyttäjien välillä ovat osallistumisessa yhdistyksiin ja talkootyöhön, vanhus- ja vammaisneuvoston, nuorisovaltuuston tms. toimintaan sekä ra-

hanannossa johonkin paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan. Pienimmät vastaavat erot on nähtävissä asiakas-/käyttäjäkyselyiden ja kuntalaisaloitteiden kohdalla.

Seitsemässä yksittäisessä osallistumistavassa yli puolet oma-kohtaista käyttökokemusta omaavista pitää käyttämänsä tapaa hyvänä vaikuttamistapana, talkootyöhön osallistumista lähes kaksi kolmesta. Muissakin tarkastelluissa osallistumistavoissa käyttäjistä yli 30 prosenttia pitää niiden vaikuttavuutta hyvänä.

Yleinen osallistumisaktiivisuus ja osallistumisen vaikuttavuus

Suorien osallistumis- ja vaikuttamistapojen käyttöä ja vaikuttavuutta yleisellä tasolla mitataan kyselyn sisältämistä 16 osallistumis- ja vaikuttamistavasta muodostettujen summamuuttujien, indeksien avulla. Osallistumistapojen käyttöä mittaavan osallistumisaktiivisuusindeksin arvo voi vaihdella asteikolla 0–16 niin, että mitä suurempi *osallistumisaktiivisuusindeksin* saama arvo on, sitä suurempaa on osallistumisaktiivisuus. Osallistumisen vaikuttavuutta mittaavan *vaikuttavuusindeksin* arvot lasketaan puolestaan keskiarvona asteikolla 1–5 annetuista vaikuttavuusarvioista. Mitä suuremman arvon vaikuttavuusindeksi saa, sitä vaikuttavampana osallistumistapoja yleisellä tasolla pidetään.

Osallistumisaktiivisuusindeksi saa asteikolla 0–16 kokonaisarvon 3,5. Toisin sanoen, kyselyyn vastanneet kuntalaiset ovat käyttäneet keskimäärin 3,5 osallistumistapaa. Vaikuttavuusindeksi saa puolestaan asteikolla 1–5 arvon 3,14, mikä kertoo sen, että yleisellä tasolla kuntalaiset suhtautuvat suorien osallistumistapojen vaikuttavuuteen pikemmin positiivisesti kuin kriittisesti.

Seuraavissa alaluvuissa kuvataan missä määrin vastaajien yksilöominaisuudet sekä kuntatason tekijät selittävät osallistumisaktiivisuudessa ja vaikuttavuusarvioissa yleisellä tasolla mahdollisesti esiintyviä vaihteluita.

Kuvio 10. Kuntalaisten arviot erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytön vaikuttavuudesta kunnan päätöksentekoon ARTTU2-kunnissa vuonna 2015 käytön mukaan tarkasteltuna. (% vastanneista pitää hyvänä vaikuttamistapana, N = 7 263–8 524)

Yksilöominaisuudet, osallistumisaktiivisuus ja osallistumisen vaikuttavuus

Osallistumisaktiivisuus

Suorien osallistumis- ja vaikuttamistapojen käyttö vaihtelee useiden yksilöominaisuuksien mukaan. Kaikkein eniten suoria osallistumistapoja ovat vuoden 2015 kyselytulosten mukaan käyttäneet johtavassa asemassa olevat, järjestössä toimivat, ylempään korkeakoulututkinnon omaavat, kristillisdemokraatteja kannattavat ja lapsiperheelliset kuntalaiset. Kolme kaikkein

vähiten suoria osallistumistapoja käyttänyttä vastaajaryhmää ovat alle vuoden nykyisessä kunnassa asuneet, 18–29-vuotiaat ja pienituloiset.

Eniten suorien osallistumistapojen käytön vaihteluita selittäviä yksilöominaisuuksia ovat perheen nettotulot, ammattiasema, ikäluokka, koulutus, perhemuoto, kunnassa asuinaika, puoluekanta ja nykyinen työnantaja. Taulukossa 2 on esitetty näiden yksilöominaisuuksien kohdalla eniten ja vähiten suoria osallistumistapoja käyttävät ryhmät. (vrt. liitetäulukko 10)

Taulukko 2. Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamisaktiivisuus ARTTU2-kunnissa vuonna 2015: Suorien osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytön vaihteluita eniten selittävät yksilöominaisuudet ja niissä eniten ja vähiten osallistuvat ryhmät.

Yksilöominaisuudet	Eniten suoria osallistumis- ja vaikuttamistapoja käyttävät	Vähiten suoria osallistumis- ja vaikuttamistapoja käyttävät
Perheen nettotulot	yli 5 000 e/kk	alle 500 e/kk
Ammattiasema	johtava asema	opiskelija
Ikäluokka	40–49 v	18–29 v
Koulutus	ylempi korkeakoulututkinto	kansa-/peruskoulu
Perhemuoto	kahden aikuisen talous, vähintään yksi alaikäinen lapsi	yksin asuva
Kunnassa asuinaika	11–20 vuotta	alle vuosi
Puoluekanta (EDK-2015)	KD	ei halua/osaa sanoa, ei äänestä
Työnantaja	järjestö	yrittys
Äidinkieli	ruotsinkielinen	suomenkielinen

Osallistumisen vaikuttavuus

Suorien osallistumistapojen vaikuttavuutta selittävät yksilöominaisuudet ja osallistumistapojen vaikuttavuuteen eniten uskovat vastaajaryhmät poikkeavat suoria osallistumistapoja aktiivisimmin käyttävistä. Parhaimmat arviot osallistumisen vaikuttavuudesta antavat järjestössä tai yhdistyksessä työskentelevät, lapsia/kotia/omaista hoitavat, RKP:tä, kristillisdemokraatteja tai keskustaa kannattavat, johtavassa asemassa olevat, äidinkieleltään ruotsinkieliset, kuntasektorilla työskentelevät sekä 1–2 vuotta nykyisessä kunnassa asuneet. Vähiten osallistumistapojen vaikuttavuuteen uskovat työttömät ja lomautetut, pienituloisimmat, äänestämättä jättäneet sekä perussuomalaisia kannattavat. Tarkastelluista yksilöominaisuuksista eniten vaikuttavuuden vaihteluita selittävät ammattiasema, nykyinen työnantaja, puoluekanta, perheen nettotulot, äidinkieli, sukupuoli ja asuinaika kunnassa. (taulukko 3, liitetaulukko 10)

Taulukko 3. Arviot kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen vaikuttavuudesta ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. Vaikuttavuusarvioiden vaihteluita selittävät yksilöominaisuudet ja niissä eniten ja vähiten vaikuttavuuteen uskovat ryhmät.

Yksilöominaisuudet	Vaikuttavuuteen eniten uskovat	Vaikuttavuuteen vähiten uskovat
Ammattiasema	kotia/omaista hoitava, johtava asema	työtön, lomautettu
Työnantaja	järjestö	yritys
Puoluekanta (eduskuntavaaleissa 2015)	RKP, KD, KESK	ei halua/osaa sanoa/ ei äänestä, PS
Perheen nettotulot	4001–5000 e/kk	alle 500 e/kk
Sukupuoli	nainen	mies
Äidinkieli	ruotsi	suomi
Kunnassa asuinaika	1–5 vuotta	6–10 vuotta

Sekä osallistumistapojen käyttöä että osallistumistapojen vaikuttavuutta koskevat arviot selittyvät pitkälti samojen yksilöominaisuuksien perusteella kuin vuosien 2008 ja 2011 kuntaliskyselyissä. (Pekola-Sjöblom 2011, 195–196; Pekola-Sjöblom 2014, 194)

Osallistumisaktiivisuus ja osallistumisen vaikuttavuus kuntatason tarkastelussa

Seuraavassa tarkastellaan osallistumisaktiivisuutta ja osallistumisen vaikuttavuutta kuntatasolla, lähinnä kuntakoon, tilastollisen kuntaryhmittelyn sekä toteutettujen kuntaliitosten näkökulmista.

Osallistumisaktiivisuus on suurinta alle 5 000 asukkaan maaseutumaisissa ja niissä kunnissa, joissa ei ole toteutettu kuntaliitoksia vuosina 2007–2015. Vähäisintä osallistumisaktiivisuus on puolestaan yli 100 000 asukkaan kaupunkimaisissa ja kuntaliitoksen ajanjakson 2007–2015 aikana toteutaneissa kunnissa. On kuitenkin huomattava, että kuntaryhmien välisten erojen lisäksi myös kuntaryhmien sisäiset erot voivat olla suuria. Eniten suoria osallistumistapoja käytetään Rautalammilla, Petäjävedellä, Inarissa, Keuruulla ja Kurikassa, vähiten puolestaan Oulussa, Turussa, Lappeenrannassa, Raisiossa ja Torniossa. (liitetaulukko 14)

Suorien osallistumistapojen vaikuttavuuteen uskotaan eniten alle 5 000 ja 10 001–20 000 asukkaan kuntakokoluokissa, tajaan asutuissa ja maaseutumaisissa ei-liitoskunnissa. Kuitenkin myös vaikuttavuusarvioiden kohdalla kuntaryhmien välisten erojen lisäksi myös kuntaryhmien sisäiset erot voivat olla suuria.

Taulukko 4. Kuntalaisten osallistumisaktiivisuus ja osallistumistapojen vaikuttavuusarviot ARTTU2-tutkimuskunnissa 2015 kuntakoon, kuntaliitosstatuksen ja tilastollisen kuntaryhmittelyn mukaan tarkasteltuna vuonna 2015. Osallistumisindeksin keskiarvot asteikolla 1–16 ja vaikuttavuusindeksin keskiarvot asteikolla 1–5; mitä suurempi arvo, sitä suurempi osallistumisaktiivisuus/suurempi vaikuttavuus.

	Osallistumisaktiivisuusindeksin arvo	Kunnittaiset min- ja max-arvot	Vaikuttavuusindeksin arvo	Kunnittaiset min- ja max-arvot	N
Kaikki kunnat	3,47	2,86 – 4,32	3,14	2,98 – 3,52	
Kuntakokoluokitus:					
Alle 5 000 as.	3,83	3,38 – 4,32	3,22	3,11 – 3,53	915–1 048
5 000–10 000 as.	3,80	3,27 – 4,08	3,19	3,14 – 3,27	905–1 053
10 001–20 000 as.	3,78	3,36 – 4,04	3,22	3,14 – 3,35	1 227–1 418
20 001–50 000 as.	3,49	3,10 – 3,76	3,19	3,13 – 3,27	1 467–1 700
50 001–100 000 as.	3,36	3,07 – 3,50	3,08	2,98 – 3,18	2 341–2 722
Yli 100 000 as.	3,23	2,86 – 3,55	3,09	2,98 – 3,15	3 347–3 867
Tilastollinen kuntaryhmittys:					
Kaupunkimaiset kunnat	3,32	2,86 – 3,76	3,10	2,98 – 3,27	6 820–7 893
Taajaan asutut kunnat	3,68	3,27 – 4,04	3,21	3,15 – 3,35	1 670–1 949
Maaseutumaiset kunnat	3,85	3,38 – 4,32	3,21	3,11 – 3,52	1 712–1 966
Liitosluokitus:					
Kuntaliitoskunnat	3,39	2,86 – 3,94	3,12	3,04 – 3,27	4 063–4 743
Muut kunnat	3,52	3,02 – 4,32	3,15	2,98 – 3,52	6 140–7 066

Osallistumistapojen käyttö ja vaikuttavuus kuntatasolla

Seuraavassa tarkastellaan kuntalaisten osallistumisaktiivisuutta ja vaikuttavuusarviota kuntatasolla ristiintaulukoimalla kunnat saamiensa osallistumis- ja vaikuttavuusindeksien arvojen perusteella keskimääräistä suuremman/vähäisemmän osallistumisaktiivisuuden ja keskimääräistä suuremman/vähäisemmän vaikuttavuuden luokkiin. Yleisellä tasolla osallistumistapojen käyttö on jonkin verran vähentynyt, mutta usko osallistumistapojen vaikuttavuuteen on vahvistunut vuodesta 2011 (liitetaulukko 15). Nämä havainnot pätevät myös useimmissa niissä kunnissa, jotka olivat mukana myös vuoden 2011 kyselyssä (liitetaulukko 16).

Luokkaan 4 eli sekä keskimääräistä suuremman osallistumisaktiivisuuden että vaikuttavuuden ryhmään sijoittuu kaikkiaan 22 eli runsaat puolet tutkimuskunnista. Puolet niistä on alle 10 000 asukkaan kuntia ja valtaosa alle 20 000 asukkaan kuntia. Sitä suuremmista kunnista tähän joukkoon luokittevat 20 001-

50 000 asukkaan kuntia edustavat Hollola, Lempäälä ja Kokkola sekä suurimmista kaupungeista Jyväskylä.

Luokkaan 2 sijoittuvissa kunnissa suoria osallistumistapoja käytetään suhteellisen paljon siitäkin huolimatta, ettei niiden vaikuttavuuteen uskota erityisen suuresti. Neljä tähän luokkaan sijoituvasta kunnasta kolme on pieniä maaseutumaisia kuntia (Inari, Paltamo, Vimpeli). Tähän luokkaan sijoittuu myös Hämeenlinnan kaupunki.

Luokassa 3 suorien osallistumistapojen vaikuttavuuteen uskotaan keskimääräistä enemmän, vaikka niiden käyttö on keskimääräistä vähäisempää. Tähän luokkaan sijoittuneet kuusi kuntaa (Hattula, Kuusamo, Mikkeli, Raasepori, Raisio ja Säskylä) edustaa hyvinkin sekalaista joukkoa erikokoisia ja -tyyppisiä kuntia. Näissä kunnissa näyttäisi olevan osallistumisen suhteen käyttämätöntä potentiaalia.

Tutkimuskuntakohtaiset osallistumisaktiivisuus- ja vaikuttavuusindeksien arvot löytyvät liitetaulukosta 12.

Taulukko 5. Suorien osallistumistapojen käyttö vs arviot osallistumistapojen vaikuttavuudesta kunnan päätöksentekoon ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. Kuntien lukumäärät ja %-osuudet keskimääräistä suuremman ja pienemmän osallistumistapojen käytön ja vaikuttavuusarvion mukaan luokiteltuna.

Osallistumistapojen käyttö (osallistumisaktiivisuusindeksi) (keskiarvo 3,47 asteikolla 0-16)	Osallistumistapojen vaikuttavuus (keskiarvo 3,14 asteikolla 1-5)	
	Keskimääräistä vähäisempää	Keskimääräistä suurempaa
Keskimääräistä vähäisempää	Luokka 1: Käyttö -, vaikuttavuus - Espoo Kotka Lappeenranta Oulu Salo Tampere Tornio Turku Vaasa Vantaa Yht. 10 kuntaa	Luokka 3: Käyttö -, vaikuttavuus + Hattula Kuusamo Mikkeli Raasepori Raisio Säskylä Yht. 6 kuntaa
Keskimääräistä suurempaa	Luokka 2: Käyttö +, vaikuttavuus - Hämeenlinna Inari Paltamo Vimpeli Yht. 4 kuntaa	Luokka 4: Käyttö +, vaikuttavuus + Askola Hirvensalmi Hollola Hämeenkoski Jalasjärvi Jyväskylä Kankaanpää Keitele Kemiönsaari Keuruu Kokkola Kurikka Lempäälä Liperi Mustasaari Nivala Parkano Petäjävesi Pudasjärvi Rautalampi Sipoo Vöyri Yht. 22 kuntaa

Suorien osallistumistapojen käytön ja vaikuttavuuden yhteydet muihin kuntalaismielipiteisiin

Osallistumisaktiivisuudella ja osallistumisen vaikuttavuusarvioilla on merkittävää yhteyttä moniin kuntalaisen omaa elämää ja kuntaa koskeviin mielipiteisiin sekä yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja osallisuuteen. Kaikki tarkastellut kuntalaismielipiteet korreloivat vähintään melko merkittävästi osallistumisaktiivisuuden osallistumisen vaikuttavuuden kanssa. Ainoan poikkeuksen muodostaa luottamus päätöksentekoon -indeksi, jolla ei ole merkitsevää yhteyttä osallistumisaktiivisuuteen, vaikkakin se korreloi erittäin vahvasti vaikuttavuusindeksin kanssa. (liite-
taulukko 13)

Osallistumisaktiivisuus korreloi voimakkaimmin yhdistystoimintaan osallistumisen, kunnallispolitiikasta ja luottamustehtävistä kiinnostuksen ja toimimisen kanssa sekä kuntavaaleissa äänestämisen kanssa. Osallistumisen vaikuttavuus on puolestaan vahvimmin yhteydessä yhdistysohallistumisen vaikuttavuuden, äänestämisen tärkeyden, palvelutyytyväisyyden, palvelujen saavutettavuuden sekä kunnan päätöksentekoon luottamuksen kanssa. (liitetäulukko 13)

Osallistumisaktiivisuuden ja osallistumisen vaikuttavuuden yhteyksissä muihin kuntamielipiteisiin on nähtävissä vain vähäisiä ajallisia muutoksia. (vrt. Pekola-Sjöblom 2014, 189)

Keskeiset tulokset suorien osallistumistapojen käytöstä ja vaikuttavuudesta

- Kahdeksan kymmenestä kyselyyn vastanneesta kuntalaisesta on käyttänyt vähintään yhtä osallistumis- tai vaikuttamistapaa, vajaa viidennes ei ainoatakaan. Tilanne on pysynyt melko samana vuodesta 2011.
- Eniten käytettyjä tapoja ovat kunnan asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaaminen ja yhdistys-/järjestötoimintaan osallistuminen. Kuntalaisaloite on vähiten käytetty osallistumiskeino. Sosiaalisen median kautta osallistuminen, yhdistysohallistuminen, vetoituksen tai adressin allekirjoittaminen sekä kunnan järjestämään keskustelutilaisuuteen osallistuminen ovat yleistyneet vuodesta 2011. Muiden osallistumistapojen käyttö on vähentynyt.
- Parhaimpina vaikuttamistapoina pidetään talkootyöhön osallistumista, yhdistys-/järjestö-osallistumista, yhteydenottoa kunnan viranhaltijaan sekä päiväkodin, koulun tms. vanhempainiltaan osallistumista. Vähiten vaikuttavimpina vaikuttamisen kanavina pidetään sosiaalisen median kautta osallistumista, yleisönosastokirjoituksen kirjoittamista, rahan antamista johonkin paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan sekä vetoituksen allekirjoittamista.
- Päinvastoin kuin osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytön kohdalla vaikuttavuusarviot ovat lähes poikkeuksetta parantuneet vuodesta 2011.
- Omakohtaista kokemusta osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytöstä omaavien arviot niiden vaikuttavuudesta ovat selvästi positiivisemmat kuin niiden kohdalla, joilla ei ole viimeaikaista omakohtaista käyttökokemusta.
- Vaikuttamistavoista yhdistysohallistuminen, yhteydenotto kunnan viranhaltijaan, talkootyö, päiväkodin tai koulun vanhempainillat sekä palautteenanto kunnan palveluista ovat

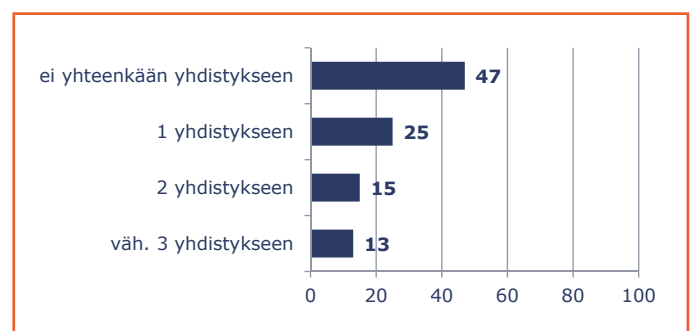
keskimääräistä enemmän käytettyjä ja saavat keskimääräistä paremmat vaikuttavuusarviot. Selvää vaikuttamispotentiaalia on myös keskimääräistä vähemmän käytetyillä kunnanosa-/kylätoiminnalla, kunnan luottamushenkilöön yhteydenottamisella sekä vanhus-/vammaisneuvostoon, nuorisovaltuustoon tms. osallistumisessa.

- Kaikissa alle 50 000 asukkaan kuntia edustavissa kokoluokissa yhdistysohallistuminen on yleisin osallistumisen tapa. Kahdessa suurimmassa kokoluokassa tärkeimpänä osallistumistapana pidetään asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaamista.
- Eniten suoria osallistumis- ja vaikuttamistapoja käyttävät tyypillisesti korkeasti koulutetut, johtavassa asemassa olevat, hyvin ansaitsevat, lapsiperheelliset, järjestön palveluksessa olevat sekä suhteellisen pitkään asuinkunnassaan asuneet.
- Suorien osallistumis- ja vaikuttamistapojen vaikuttavuuteen uskovat eniten kotia/lapsia/omaista hoitavat, vähän ansaitsevat, vähän aikaa kunnassa asuvat, ruotsinkieliset, naiset sekä RKP:tä ja KD:tä kannattaneet.
- Osallistumistapojen käyttö ja vaikuttavuusarviot ovat merkittävässä positiivisessa yhteydessä monien muiden kuntalaisasenteiden kanssa, mm. kunnallispolitiikasta kiinnostuksen, kuntavaaleissa äänestämisen sekä paikallisen samaistumisen kanssa.

IV YHDISTYKSET JA JÄRJESTÖT KUNTALAIOSALLISTUMISEN TAPOINA

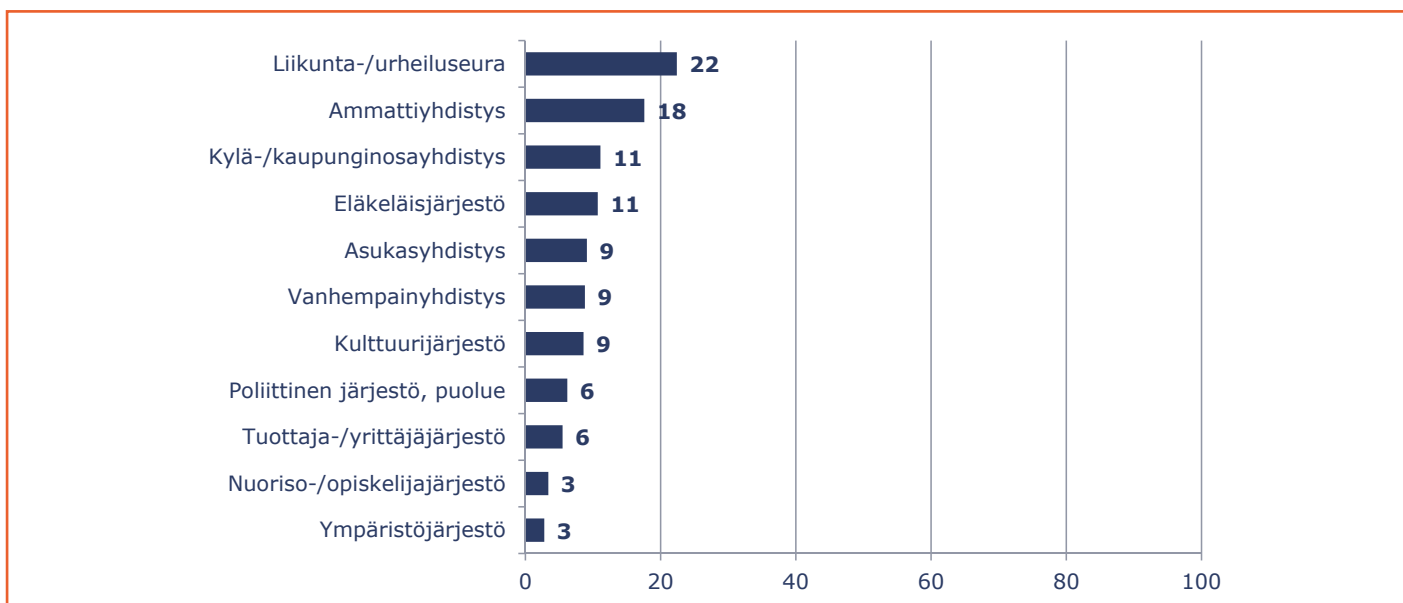
Osallistuminen erityyppisten yhdistysten toimintaan

Kyselyyn vastanneista kuntalaisista 53 prosenttia on osallistunut vähintään yhden yhdistyksen tai järjestön toimintaan, 47 prosenttia ei yhteenkään. Yhdistysaktiiveja eli niitä, jotka ovat ilmoittaneet osallistuneensa vähintään kolmeen eri yhdistykseen, on 13 prosenttia vastanneista.

Kuvio 11. Erilaisiin yhdistyksiin tai järjestöihin osallistumisen yleisyys ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. Kuntalaisten ilmoittamien yhdistysten määrä luokiteltuna. (max 12 yhdistystyyppiä). (% vastanneista, N = 11 472)

Yhdistyksen tai järjestön toimintaan osallistuminen on edellä tarkastelluista suorista osallistumistavoista toiseksi käytetyin (41 % käyttänyt) ja toiseksi vaikuttavimpana pidetty osallistumistapa (41 % pitää vaikuttavana). Seuraavassa kuvataan tarkemmin millaisiin yhdistyksiin ja järjestöihin kuntalaiset osallistuvat ja miten vaikuttavina niitä pidetään pyrittäessä vaikuttamaan kunnan

Kuvio 12. Erilaisiin yhdistyksiin ja järjestöihin osallistumisen yleisyys ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. (% vastanneista osallistunut, N = 9 982–10 778)

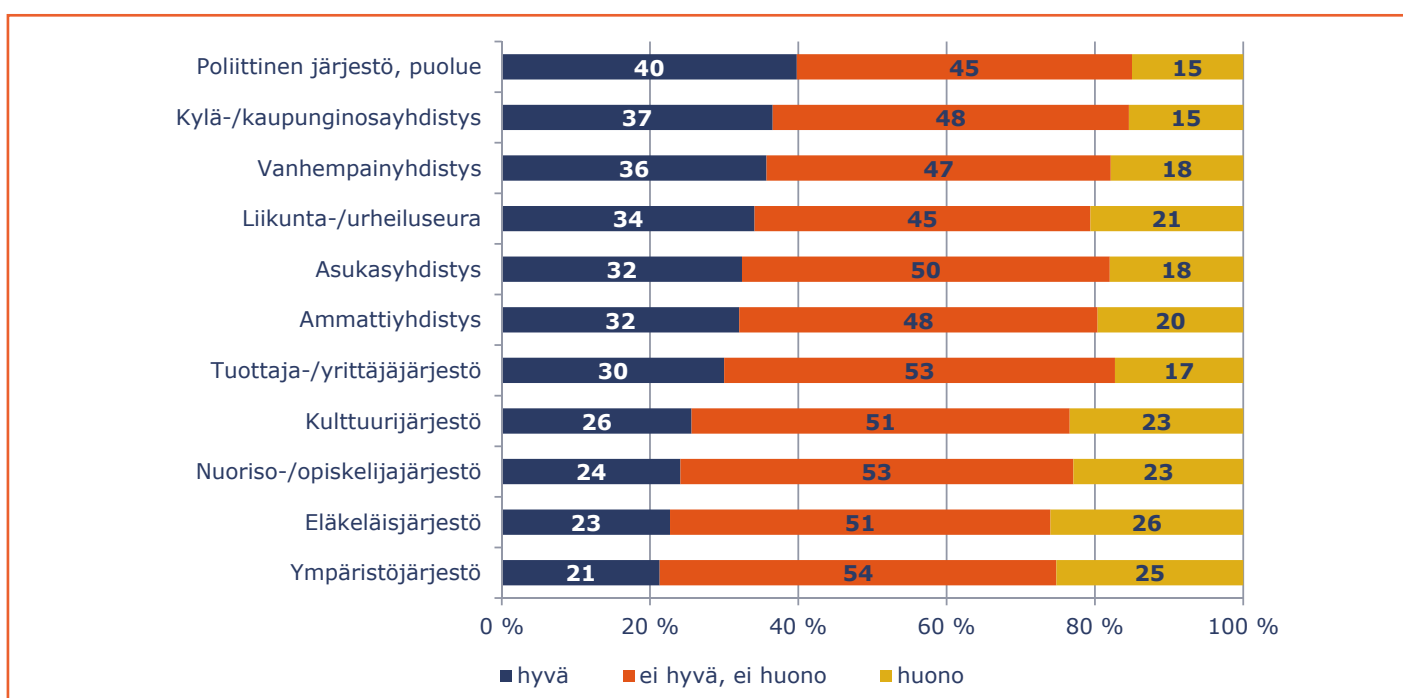
päätöksentekoon. Tarkastelussa on kaikkiaan 11 erilaista yhdistys-/järjestötyyppiä. (kuvio 12)

Kuntalaiset osallistuvat eniten liikunta-/urheiluseurojen ja ammattiyhdistysten toimintaan. Osallistuneita on noin viidennes kyselyyn vastanneista. Vähiten osallistutaan ympäristöjärjestöjen ja nuoriso- ja opiskelijajärjestöjen toimintaan. Viimeksi mainituissa osallistujien osuudet jäävät alle viiteen prosenttiin vastanneista. Esimerkkeinä muista yhdistysmuodoista kylä- tai kaupunginosayhdistyksiin osallistuneita on noin joka kymmenes ja poliittisen järjestön tai puolueen toimintaan osallistuneita kuu-

si prosenttia vastanneista. Yhdistysten osallistumisaktiivisuus on pysynyt suhteellisen vakaana verrattuna vuoden 2011 kyselytuloksiin.

Osallistumisen vaikuttavuus erityyppisissä yhdistyksissä

Kuntalaiset pitävät poliittisten järjestöjen ja puolueita, kylä- ja kaupunginosayhdistyksiä sekä vanhempainyhdistyksiä parhaimpina yhdistysosallistumisen tapoina pyrittäessä vaikuttamaan kunnan päätöksentekoon. Vähiten vaikuttavimpina tapoina pi-

Kuvio 13. Kuntalaisten arviot erilaisiin yhdistyksiin ja järjestöihin osallistumisen vaikuttavuudesta ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. (vastauksen %-jakaumat, N = 6 493–7 520)

detään ympäristö- ja eläkeläisjärjestöjen toimintaan osallistumista. Usean yhdistystyyppin kohdalla vaikuttavuus on kasvanut vuodesta 2011.

Yhdistyksen toimintaan osallistuneet pitävät niiden vaikuttavuutta selvästi parempana kuin ne, joilla ei ole omaehtoista kokemusta yhdistystoiminnasta. Näin on myös suorien osallistumistapojen kohdalla. Poliittisen järjestön toimintaan osallistuminen arvioidaan vaikuttavimmaksi; lähes 70 prosenttia puolue-toimintaan osallistuneista pitää sitä hyvänä vaikuttamistapana. Lähes kaikkien muidenkin yhdistysten kohdalla vähintään puolet itse toimintaan osallistuneista uskoo ko. yhdistyksen vaikuttavuuteen. Paras vaikuttavuusarvio on ei-osallistujien keskuudessa annettu poliittisen järjestön tai puolueen toimintaan osallistumisesta; selvästi yli kolmannes (37 %) pitää toimintaa vaikuttavana. Lisäksi lähes kolmannes ei-osallistujista pitää kylä- tai kaupunginosayhdistyksiin sekä vanhempainyhdistyksiin osallistumista hyvinä vaikuttamistapoina.

Kunnittaiset tiedot niistä yhdistyksistä, joihin eniten osallistuttu ja joiden vaikuttavuutta pidetään parhaimpana, löytyvät liitetaulukoista 8 ja 9.

Yhdistysosallistuminen ja -vaikuttaminen sekä yksilöominaisuudet

Yhdistystoimintaan aktiivisimmin osallistuvien kuntalaisten profiili vastaa hyvin pitkälti aktiivisimmin suoria osallistumistapoja käyttävien profiilia. Aktiivisimpia yhdistyksiin osallistujia ovat järjestössä ja omassa yrityksessä työskentelevät, ylemmän

korkeakoulututkinnon omaavat, johtavassa asemassa olevat ja yrittäjät, suurituloiset, RKP:tä kannattavat, ruotsinkieliset ja lapsiperheelliset. (liitetaulukko 10)

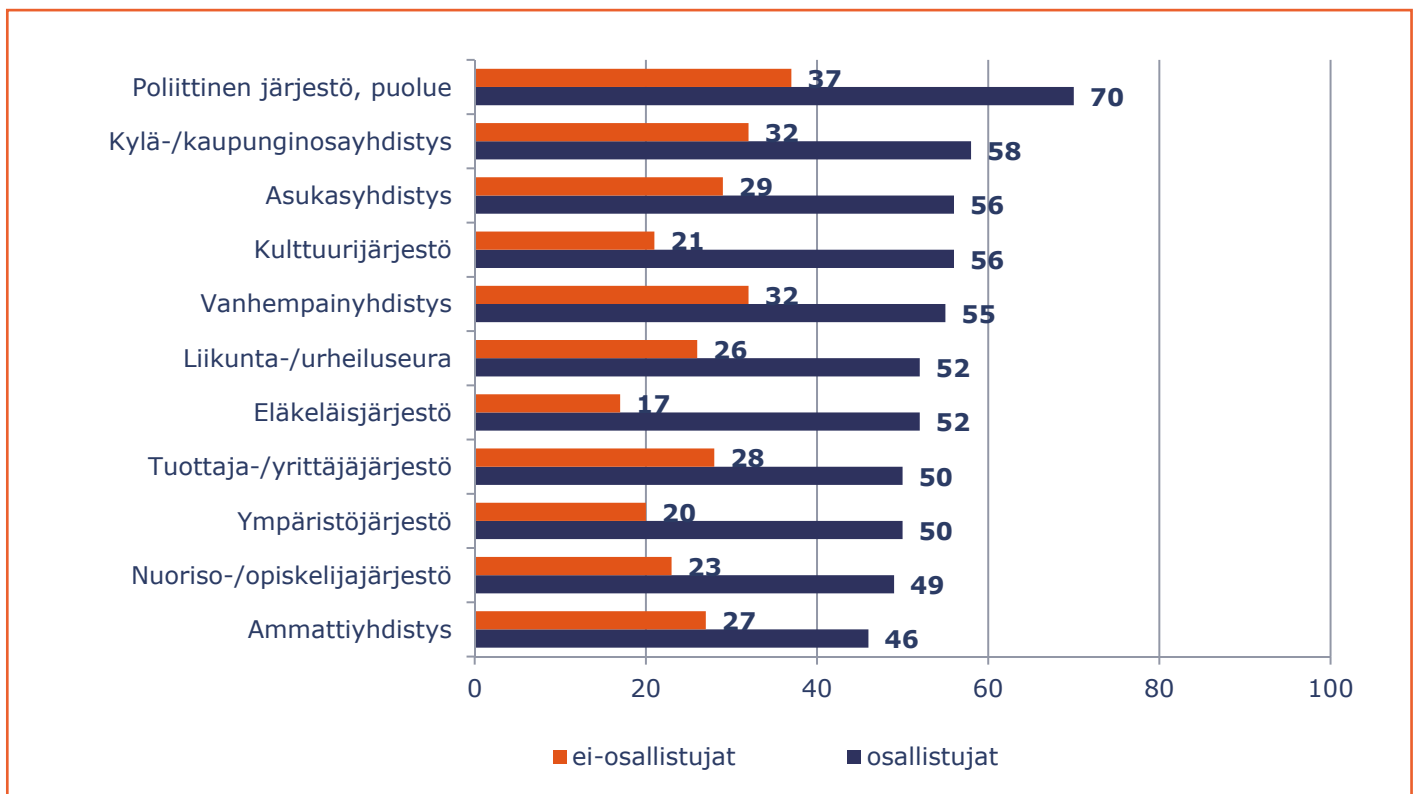
Yhdistystoimintaa kaikkein vaikuttavimpana pitävät järjestöissä työskentelevät, puolueista RKP:tä, SDP:tä ja KD:tä kannattavat sekä yli 70-vuotiaat. Vaikuttavuusarvioihin vaikuttavat myös monet muut, pitkälti suorien osallistumistapojen vaikuttavuuden kanssa yhtäläiset yksilöominaisuudet. (liitetaulukko 10)

Yhdistysosallistuminen erityyppisissä kunnissa

Yhdistysosallistuminen on ARTTU2-tutkimuskuntien joukossa yleisintä taajaan asutuissa, 5 000–10 000 asukkaan kunnissa. Yhdistysosallistumisen vaikuttavuuteen uskotaan eniten taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa, 5 000–10 000 asukkaan kunnissa. Vaihtelut voivat kuitenkin olla suuria kuntaryhmien sisällä. (liitetaulukko 14)

Tutkimuskuntien kuntalaiset osallistuvat keskimäärin yhden yhdistyksen toimintaan. Aktiivisimmin yhdistystoimintaan osallistuminen on vuoden 2015 kyselyn perusteella Kemiönsaarella, Parkanossa ja Vimpelissä.

Kaikkissa tutkimuskunnissa suhtaudutaan pikemmin positiivisesti kuin negatiivisesti yhdistysosallistumisen vaikuttavuuteen. Parhaat yhdistysosallistumisen vaikuttavuusarviot on annettu Jalasjärvellä (kuntaliitos Kurikan kanssa 2016), Kemiönsaarella ja Sipoossa. (liitetaulukko 12)

Kuvio 14. Kuntalaisten arviot erilaisiin yhdistyksiin osallistumisen vaikuttavuudesta kunnan päätöksentekoon sen mukaan onko itse osallistunut toimintaan. (% vastanneista 2015, N = 7 263–8 524)

Lähteet

Kirkon tiedotuskeskus 1.10.2008. Eduskunta hyväksyi lakiuudistuksen äänioikeusikärajan alentamisesta seurakuntavaaleissa. <http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/8BAB26719DB0FF8CC22574D50022C167?OpenDocument&lang=FI>

Kuntalaki 10.4.2015/410.

Kuntalaiskyselyt 1996, 2000 ja 2004. KuntaSuomi2004-tutkimusohjelma 1995-2004. Suomen Kuntaliitto.

Kuntalaiskyselyt 2008 ja 2011. Paras-ARTTU-tutkimusohjelma 2008-2012. Suomen Kuntaliitto.

Kuntalaiskysely 2015. ARTTU2-tutkimusohjelma. Suomen Kuntaliitto. www.kunnat.net/arttu2

Mäki-Lohiluoma Kari-Pekka & Marianne Pekola-Sjöblom & Krister Ståhlberg (1998): Kuntalaisten valta ja valinnat. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 13. Acta nro 97. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Oikeusministeriö 2010. Nuorten ääni – aikuisten uurna? Äänioikeusikärajatyöryhmän raportti 4.6.2012. Mietintöjä ja lausuntoja 49/2010. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/492010nuortenaani8211aikuistenuurnaaniioikeusikarajatryohm anraportti.html>

Oikeusministeriö 2014. Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen. Valtioneuvoston demokriatioliittinen selonteko 2014. 13.3.2014. 14/2014.

Oikeusministeriö 2015. www.vaalit.fi > Kunnalliset kansanäänestykset. <http://vaalit.fi/fi/index/vaalit/kunnallinenkansanaanestys.html>

Pekola-Sjöblom Marianne & Helander Voitto & Sjöblom Stefan (2002): Kuntalaisen monet roolit. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 37. Acta nro 147. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Pekola-Sjöblom Marianne & Voitto Helander & Stefan Sjöblom (2006): Kuntalainen – kansalainen. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 56. Acta nro 182. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Pekola-Sjöblom Marianne (2011): Kuntalaiset uudistuvissa kunnissa. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 9. Acta nro 229. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Pekola-Sjöblom Marianne (2014): Kuntalaiset ja kunnat muutoksessa. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 31. Acta nro 256. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Valtiovarainministeriö. <http://vm.fi/kunta/kuntalainsaadanto> > Uusi kuntalaki ja demokratian vahvistaminen >

Esitysmateriaalia uudesta kuntalaista: ”Demokratian vahvistaminen ja uusi kuntalaki”, s.12. viitattu 13.3.2016.

Liitetaulukko 1. Demokratiaväittämät vuonna vuonna 2015.

Samaa mieltä olevien osuudet ARTTU2-kunnissa, % vastanneista

2015	1	2	3	4	5
KAIKKI	67	55	45	16	38
Sukupuoli:					
Nainen	68	57	44	16	38
Mies	65	52	47	16	38
Äidinkieli:					
Suomi	67	56	46	16	38
Ruotsi	69	39	37	15	36
Ikäluokka:					
18–29 v.	48	55	53	20	32
30–39 v.	55	52	58	17	34
40–49 v.	61	52	58	20	37
50–59 v.	65	54	52	18	38
60–69 v.	73	57	41	13	39
70+ v.	80	56	25	13	43
Koulutus:					
Kansa-/peruskoulu	72	63	29	16	51
Ylioppilas, ammattikoulu	60	58	47	16	41
Opisto	69	53	48	14	35
Alempi kk-/amk-tutkinto	65	50	57	17	31
Ylempi kk-tutkinto	68	39	54	17	23
Ammattiasema:					
Johtava asema	68	45	62	22	31
Ylempi tai alempi toimihenkilö	67	48	61	17	29
Työntekijä	59	59	51	18	39
Yrittäjä, maatalousyrittäjä	62	49	46	16	38
Opiskelija	53	53	53	20	32
Kotia hoitava	66	52	50	19	31
Työtön / lomautettu	51	62	50	16	43
Eläkeläinen	76	56	33	13	43
Työnantaja:					
Yritys	60	54	57	18	35
Oma yritys/itse työllistetty	63	48	47	16	38
Järjestö	66	48	54	21	34
Valtio/muu julkinen	64	48	58	19	32
Kunta/ky/kunnan yhtiö/liikelaitos	66	55	52	17	33
Ei työelämässä	72	57	36	14	42
Perhemuoto:					
Yksin asuva	67	56	38	16	41
2h talous, ei alaikäisiä lapsia	70	55	44	14	38
2h talous, väh. 1 lapsi	61	53	57	21	35
1h talous, väh. 1 lapsi	59	50	55	19	39
Puoluekanta (ek-vaaleissa 2015):					
KOK	75	42	54	16	25
PS	62	74	45	17	58
RKP	74	38	38	14	33
KESK	76	55	40	18	34
KD	72	55	35	11	30
SDP	80	59	42	17	43
VAS	72	68	48	18	44
VIHR	62	53	59	23	29
Jokin muu puolue	48	70	50	25	53
Ei halua/osaa sanoa/ei äänestä	51	53	46	13	39
Kodin sijainti:					
Kuntakeskus	69	54	43	15	37
Lähiö, kesk. reuna-alue	66	54	49	16	37
Haja-asutusalue	67	56	41	16	42
Kunnassa asuinaika:					
alle vuoden	58	54	50	20	34
1–2 v.	61	53	50	17	32
3–5 v.	61	54	56	17	35
6–10 v.	63	54	54	18	38
11–20 v.	63	53	51	18	35
yli 20 v. / aina	70	55	41	15	40
Missä työskentelee/opiskelee:					
Omassa kotikunnassa	61	52	52	17	35
Muussa kunnassa	62	54	57	18	34
Ei työssä/ei opiskele	73	57	35	14	42
N =	10 788–11 527	10 661–11 380	10 537–11 380	10 663–11 410	10 700–11 470

- Väittämät:
- 1: Kunnallisvaaleissa äänestämisen on tärkein keino vaikuttaa kuntani asioihin.
 - 2: Tärkeimmistä asioista päätettäessä tulisi järjestää kunnallinen kansanäänestys.
 - 3: Kunnallisvaaleissa tulisi voida äänestää internetin välityksellä.
 - 4: Kunnallisvaalien äänestysikäraja tulisi laskea 18 vuodesta 16 vuoteen.
 - 5: Kunnanjohtaja tulisi valita suoralla kansanvaalilla.

Liitetaulukko 2. Erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen käyttö ajanjaksolla 1996–2015.

(% vastanneista käyttänyt) Lähteet: KuntaSuomi 2004 -kuntalaiskyselyt (2000, 2004), Paras-ARTTU-kuntalaiskyselyt (2008, 2011) ja ARTTU2-kuntalaiskysely 2015.

	1996	2000	2004	2008	2011	2015	N-2015
Kunnan asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaaminen	52	46	48	43	11 208
Yhdistyksen/järjestön toimintaan osallistuminen *	21	25	28	..	35	41	11 397
Talkootyöhön osallistuminen	..	44	43	39	38	36	11 338
Päiväkodin, koulun tms. vanhempainiltaan osallistuminen	..	44	44	43	41	34	11 351
Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan **	20	25	26	40	37	31	11 436
Vetoimuksen tai adressin allekirjoittaminen ***	25	36	30	26	27	31	11 400
Palautteen antaminen kunnan järjestämistä palveluista ****	28	31	31	28	11 273
Kunnan järjestämään keskustelu- tai kuulemistilaisuuteen osallistuminen *****	22	23	23	24	11 388
Kunnanosa-/kylätoimintaan osallistuminen	..	21	25	21	21	19	11 431
Yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön *****	24	32	32	24	23	19	11 495
Rahananto paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan	..	29	25	24	21	19	11 362
Sosiaalisen median kautta osallistuminen	10	12	11 313
Yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen	8	10	10	11	11	9	11 438
Valituksen tai oikaisuvaatimuksen tekeminen	11	14	13	9	8	8	11 337
Puoluetoimintaan osallistuminen *****	9	11	12	7	7	6	10 087
Vanhus-/vammaisneuvoston, nuorisovaltuuston tms. toimintaan osallistuminen	5	11 356
Kuntalaisaloitteen tekeminen	6	3	4	3	3	3	11 410

* vuosien 2008 ja 2011 kyselyissä erillisessä, yhdistyksiä sisältävässä kysymyspatteristossa hieman eri muotoilulla.

** vuosina 1996, 2000 ja 2004 kysymysmuotoilu oli "Ottanut yhteyttä kunnan johtavaan viranhaltijaan"

*** vuosina 1996-2011 kysymysmuotoilu oli "Allekirjoittanut vetoimuksen"

**** vuoden 2004 kyselyssä erillisenä kysymyksenä ja hieman eri muotoilulla.

***** vuoden 2004 kyselyssä hieman eri muotoilulla. Vuosina 2008 ja 2011 muodossa "Osallistunut kunnan järjestämään keskustelutilaisuuteen"

***** vuosina 1996, 2000 ja 2004 kysymysmuotoilu oli "Ottanut yhteyttä kunnallisiin luottamushenkilöihin"

***** vuosien 2008, 2011 ja 2015 kyselyissä erillisessä, yhdistyksiä sisältävässä kysymyspatteristossa hieman eri muotoilulla.

Liitetaulukko 3. Kuntalaisten arviot suorien osallistumis- ja vaikuttamistapojen vaikuttavuudesta kunnan päätöksentekoon ajanjaksolla 1996–2015.

(% vastanneista pitää melko tai erittäin hyvänä vaikuttamistapana)

Lähteet: KuntaSuomi 2004 -kuntalaiskyselyt (2000, 2004), Paras-ARTTU-kuntalaiskyselyt (2008, 2011) ja ARTTU2-kuntalaiskysely 2015.

	1996	2000	2004	2008	2011	2015	N-2015
Talkootyöhön osallistuminen	..	49	42	47	44	47	8 242
Yhdistyksen/järjestön toimintaan osallistuminen*	43	28	27	..	35	41	8 524
Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan **	50	33	32	43	42	41	8 430
Päiväkodin, koulun tms. vanhempainiltaan osallistuminen	..	38	33	47	43	40	8 150
Puoluetoimintaan osallistuminen *****	21	19	21	41	40	40	5 921
Yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön *****	53	34	33	40	39	39	8 102
Kunnanosa-/kylätoimintaan osallistuminen	..	37	33	36	33	36	7 822
Palautteen antaminen kunnan järjestämistä palveluista ****	28	26	30	7 903
Valituksen tai oikaisuvaatimuksen tekeminen	41	28	25	29	28	29	7 371
Kuntalaisaloitteen tekeminen	39	19	17	26	24	28	7 263
Vanhus-/vammaisneuvoston, nuorisovaltuuston tms. toimintaan osallistuminen	28	5 245
Kunnan asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaaminen	15	23	23	27	8 280
Kunnan järjestämään keskustelu- tai kuulemistilaisuuteen osallistuminen *****	13	25	23	27	7 898
Vetoimuksen tai adressin allekirjoittaminen ***	30	20	17	23	21	27	8 081
Rahananto paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan	..	18	13	23	20	21	7 733
Yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen	26	17	16	20	18	20	7 446
Sosiaalisen median kautta osallistuminen	14	18	7 519

* vuosien 2008 ja 2011 kyselyissä erillisessä, yhdistyksiä sisältävässä kysymyspatteristossa hieman eri muotoilulla.

** vuosina 1996, 2000 ja 2004 kysymysmuotoilu oli "Ottanut yhteyttä kunnan johtavaan viranhaltijaan"

*** vuosina 1996-2011 kysymysmuotoilu oli "Allekirjoittanut vetoimuksen"

**** vuoden 2004 kyselyssä erillisenä kysymyksenä ja hieman eri muotoilulla.

***** vuoden 2004 kyselyssä hieman eri muotoilulla. Vuosina 2008 ja 2011 muodossa "Osallistunut kunnan järjestämään keskustelutilaisuuteen"

***** vuosina 1996, 2000 ja 2004 kysymysmuotoilu oli "Ottanut yhteyttä kunnallisiin luottamushenkilöihin"

***** vuosien 2008, 2011 ja 2015 kyselyissä erillisessä, yhdistyksiä sisältävässä kysymyspatteristossa hieman eri muotoilulla.

Liitetaulukko 4. Erialaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen käytön yleisyydestä ARTTU2-kuntien kuntalaisten keskuudessa vuonna 2015. Kuntakokoluokittainen tarkastelu.

(% vastanneista käyttänyt ko. osallistumistapaa). Osallistumistavat käyttäjäosuuden mukaisessa suuruusjärjestyksessä.

Osallistumistapojen käyttö 2015	Kaikki	Alle 5 000	5 000- 10 000	10 001- 20 000	20 001- 50 000	50 001- 100 000	Yli 100 000	Kunnittaiset min, max
Asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaaminen	43	40	41	40	41	45	44	28–53 %
Yhdistyksen kautta osallistuminen	41	48	46	47	43	40	36	32–55 %
Talkootyöhön osallistuminen	36	40	42	43	33	31	35	22–56 %
Päiväkodin, koulun tms. vanhempainiltaan osallistuminen	34	31	30	36	36	33	35	23–43 %
Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan	31	43	40	38	34	29	24	21–50 %
Vetoomuksen tai adressin allekirjoittaminen	31	22	26	31	32	30	34	5–39 %
Palautteen antaminen palveluista	28	26	27	26	26	28	30	20–34 %
Kunnan järjestämään keskustelu- tai kuulemistilaisuuteen osallistuminen	24	31	28	27	24	23	20	15–43 %
Kunnanosa-/kylätoimintaan osallistuminen	19	29	28	24	18	17	14	11–38 %
Yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön	19	28	29	25	21	18	12	9–35 %
Rahananto paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan	19	23	26	24	20	17	14	11–45 %
Sosiaalisen median kautta osallistuminen	12	10	12	11	12	12	13	6–19 %
Yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen	9	8	9	10	9	10	10	5–15 %
Valituksen, oikaisuvaatimuksen tekeminen	8	8	9	8	8	7	8	4–14 %
Vanhus-/vammaisneuvoston, nuorisovaltuuston tms. toimintaan osallistuminen	5	8	6	7	4	6	4	1–10 %
Kuntalaisaloitteen tekeminen	3	3	4	3	3	2	2	0–11 %

Liitetaulukko 5. Kuntalaisten arviot erilaisten osallistumis- ja vaikuttamistapojen vaikuttavuudesta ARTTU2-kunnissa vuonna 2015. Kuntakokoluokittainen tarkastelu.

(% vastanneista pitää vaikuttavuutta melko tai erittäin hyvänä).

Osallistumistapa 2015	Kaikki	Alle 5 000	5 000– 10 000	10 001– 20 000	20 001– 50 000	50 001– 100 000	Yli 100 000	Kunnittaiset min, max
Talkootyöhön osallistuminen	47	49	51	52	49	44	45	38–68 %
Yhdistyksen tai järjestön toimintaan osallistuminen	41	46	45	45	44	39	38	32–61 %
Yhteydenotto kunnan viranhaltijaan	41	50	47	44	42	38	38	29–73 %
Päiväkodin, koulun tms. vanhempainiltaan osallistuminen	40	42	44	44	44	37	38	30–55 %
Yhteydenotto kunnan luottamushenkilöön	39	45	42	40	41	37	38	29–73 %
Kunnanosa-/kylätoimintaan osallistuminen	36	42	42	41	39	34	32	24–63 %
Palautteen antaminen palveluista	30	34	31	30	32	27	29	19–52 %
Valituksen, oikaisuvaatimuksen tekeminen	29	30	27	26	31	28	31	17–44 %
Vanhus-/vammaisneuvoston, nuorisovaltuuston tms. toimintaan osallistuminen	28	31	29	28	29	26	28	17–52 %
Kuntalaisaloitteen tekeminen	28	29	27	27	29	27	29	15–52 %
Asiakas-/käyttäjäkyselyyn vastaaminen	27	31	28	27	28	24	26	21–53 %
Kunnan järjestämään keskustelu-/kuulemistilaisuuteen osallistuminen	27	33	31	30	27	25	25	19–47 %
Vetoomuksen tai adressin allekirjoittaminen	27	25	26	28	30	26	26	19–42 %
Rahananto paikalliseen kysymykseen liittyvään kampanjaan	21	24	26	25	24	19	19	15–33 %
Yleisönosastokirjoituksen kirjoittaminen	20	20	19	20	21	19	20	7–28 %
Sosiaalisen median kautta osallistuminen	18	18	19	18	20	17	18	12–29 %

Liitetaulukko 6. Kolme yleisimmin käytettyä suoraa osallistumistapaa ARTTU2-kunnissa 2015.

Tutkimuskunnat kuntakokoluokittain aakkosjärjestyksessä. Suluisa käytäneiden %-osuus vastanneista.

2015	1. käytetyin	2. käytetyin	3. käytetyin
Alle 5 000 as.	Yhdistystoimintaan osall. (48%)	Yht.otto viranhaltijaan (43%)	Asiakas-/käyttäjäkysely (40%)
Askola	yht.otto viranhaltijaan (41%)	talkootyö (41%)	yhdistyksen toimintaan osall. (40%)
Hirvensalmi	yhdistyksen toimintaan osall. (55%)	yht.otto viranhaltijaan (43%)	keskustelutilaisuuteen osall. (43%)
Keitele	yht.otto viranhaltijaan (45%)	yhdistyksen toimintaan osall. (45%)	talkootyö (40%)
Paltamo	asiakas-/käyttäjäkysely (45%)	yhdistyksen toimintaan osall. (44%)	yht.otto viranhaltijaan (43%)
Petäjävesi	yhdistyksen toimintaan osall. (52%)	yht.otto viranhaltijaan (42%)	asiakas-/käyttäjäkysely (41%)
Rautalampi	yhdistyksen toimintaan osall. (51%)	yht.otto viranhaltijaan (50%)	asiakas-/käyttäjäkysely (50%)
Säkylä	asiakas-/käyttäjäkysely (44%)	yhdistyksen toimintaan osall. (42%)	yht.otto viranhaltijaan (39%)
Vimpeli	yhdistyksen toimintaan osall. (51%)	rahananto kampanjaan (45%)	yht.otto viranhaltijaan (41%)
Hämeenkoski*	yhdistyksen toimintaan osall. (54%)	yht.otto viranhaltijaan (47%)	talkootyö (46%)
5 000–10 000 as.	Yhdistystoimintaan osall. (46%)	Talkootyöhön osall. (41%)	Asiakas-/käyttäjäkysely (41%)
Hattula	asiakas-/käyttäjäkysely (44%)	yhdistyksen toimintaan osall. (36%)	yht.otto viranhaltijaan (35%)
Inari	yhdistyksen toimintaan osall. (52%)	asiakas-/käyttäjäkysely (46%)	talkootyö (45%)
Kemiönsaari	yhdistyksen toimintaan osall. (52%)	allekirjoittanut vetoamuksen (39%)	yht.otto viranhaltijaan, talkootyö (38%)
Parkano	yhdistyksen toimintaan osall. (46%)	asiakas-/käyttäjäkysely (45%)	yht.otto viranhaltijaan, talkootyö (42%)
Pudasjärvi	talkootyö (47%)	yhdistyksen toimintaan osall. (45%)	yht.otto viranhaltijaan (41%)
Vöyri	yhdistyksen toimintaan osall. (48%)	yht.otto viranhaltijaan (48%)	talkootyö (47%)
Jalasjärvi*	asiakas-/käyttäjäkysely (47%)	talkootyö (45%)	yhdistyksen toimintaan osall. (39%)
10 001–20 000 as.	Yhdistystoimintaan osall. (47%)	Talkootyöhön osall. (43%)	Asiakas-/käyttäjäkysely (40%)
Kankaanpää	yhdistyksen toimintaan osall. (49%)	talkootyö (38%)	asiakas-/käyttäjäkysely (37%)
Keuruu	yhdistyksen toimintaan osall. (54%)	talkootyö (47%)	yht.otto viranhaltijaan (45%)
Kurikka	yhdistyksen toimintaan osall. (54%)	asiakas-/käyttäjäkysely (46%)	talkootyö (42%)
Kuusamo	talkootyö (43%)	yht.otto viranhaltijaan (39%)	yhdistyksen toimintaan osall. (39%)
Liperi	yhdistyksen toimintaan osall. (45%)	asiakas-/käyttäjäkysely (42%)	yht.otto viranhaltijaan, talkootyö (38%)
Mustasaari	yhdistyksen toimintaan osall. (49%)	asiakas-/käyttäjäkysely (44%)	vanhempainiltaan tms osall. (41%)
Nivala	talkootyö (56%)	yhdistyksen toimintaan osall. (46%)	asiakas-/käyttäjäkysely (37%)
Sipoo	yhdistyksen toimintaan osall. (41%)	asiakas-/käyttäjäkysely (39%)	vanhempainiltaan tms osallist. (38%)
20 001–50 000 as.	Yhdistystoimintaan osall. (43%)	Asiakas-/käyttäjäkysely (41%)	Vanhempainiltaan osall. (36%)
Hollola	asiakas-/käyttäjäkysely (50%)	vanhempainiltaan tms osall. (39%)	yht.otto viranhaltijaan (38%)
Kokkola	yhdistyksen toimintaan osall. (50%)	asiakas-/käyttäjäkysely (44%)	vanhempainiltaan tms osall. (40%)
Lempäälä	yhdistyksen toimintaan osall. (44%)	vanhempainiltaan tms osall. (43%)	asiakas-/käyttäjäkysely (42%)
Raasepori	yhdistyksen toimintaan osall. (47%)	asiakas-/käyttäjäkysely (38%)	yht.otto viranhaltijaan (35%)
Raisio	asiakas-/käyttäjäkysely (40%)	yhdistyksen toimintaan osall. (36%)	talkootyö (34%)
Tornio	yhdistyksen toimintaan osall. (38%)	allekirjoittanut vetoamuksen (37%)	yht.otto viranhaltijaan (31%)
50 001–100 000 as.	Asiakas-/käyttäjäkysely (45%)	Yhdistystoimintaan osall. (40%)	Vanhempainiltaan osall. (33%)
Hämeenlinna	asiakas-/käyttäjäkysely (54%)	yhdistyksen toimintaan osall. (41%)	palautteenanto palveluista (34%)
Kotka	asiakas-/käyttäjäkysely (45%)	allekirjoittanut vetoamuksen (36%)	yhdistyksen toimintaan osall. (35%)
Lappeenranta	asiakas-/käyttäjäkysely (47%)	yhdistyksen toimintaan osall. (36%)	allekirjoittanut vetoamuksen (31%)
Mikkeli	yhdistyksen toimintaan osall. (46%)	asiakas-/käyttäjäkysely (40%)	talkootyö (37%)
Salo	yhdistyksen toimintaan osall. (42%)	asiakas-/käyttäjäkysely (41%)	vanhempainiltaan tms osall. (36%)
Vaasa	asiakas-/käyttäjäkysely (43%)	yhdistyksen toimintaan osall. (42%)	vanhempainiltaan tms osall. (36%)
Yli 100 000 as.	Asiakas-/käyttäjäkysely (44%)	Yhdistystoimintaan osall. (36%)	Talkootyö, vanhempainiltaan os. (35%)
Espoo	asiakas-/käyttäjäkysely (48%)	vanhempainiltaan tms osall. (42%)	talkootyö (40%)
Jyväskylä	asiakas-/käyttäjäkysely (43%)	yhdistyksen toimintaan osall. (42%)	talkootyö (36%)
Oulu	asiakas-/käyttäjäkysely (39%)	yhdistyksen toimintaan osall. (34%)	allekirjoittanut vetoamuksen (33%)
Tampere	asiakas-/käyttäjäkysely (43%)	yhdistyksen toimintaan osall. (40%)	allekirjoittanut vetoamuksen (36%)
Turku	asiakas-/käyttäjäkysely (43%)	yhdistyksen toimintaan osall. (38%)	allekirjoittanut vetoamuksen (34%)
Vantaa	asiakas-/käyttäjäkysely (49%)	talkootyö (40%)	allekirjoittanut vetoamuksen (34%)
KAIKKI	Asiakas-/käyttäjäkysely (43 %)	Yhdistyksen toimintaan osall. (41 %)	Talkootyöhön osall. (36 %)

Liitetaulukko 7. Kolme vaikuttavimpana pidettyä suoraa osallistumistapaa ARTTU2-kunnissa 2015.

Tutkimuskunnat kuntakokoluokittain aakkosjärjestyksessä. Suluissa vaikuttavana pitävien %-osuus vastanneista.

2015	1. vaikuttavin	2. vaikuttavin	3. vaikuttavin
Alle 5 000 as.	Yht.otto kunnan viranhaltijaan (50%)	Talkootyö (49%)	Yhdistystoimintaan os. (46%)
Askola	talkootyö (46%)	yht.otto kunnan luottamushlön (45%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (45%)
Hirvensalmi	yht.otto kunnan viranhaltijaan (49%)	yhdistystoimintaan os. (48%)	talkootyö (44%)
Keitele	yht.otto kunnan viranhaltijaan (62%)	yht.otto kunnan luottamushlön (54%)	kunnanosa-/kylätoimintaan os. (49%)
Paltamo	yht.otto kunnan viranhaltijaan (48%)	talkootyö (46%)	yhdistystoimintaan os. (43%)
Petäjävesi	talkootyö (52%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (50%)	yht.otto kunnan luottamushlön (47%)
Rautalampi	talkootyö (54%)	yhdistystoimintaan os. (53%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (53%)
Säkylä	talkootyö (49%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (48%)	yhdistystoimintaan os. (43%)
Vimpeli	yhdistystoimintaan os. (48%)	talkootyö (44%)	kunnanosa-/kylätoimintaan os. (43%)
Hämeenkoski*	yht.otto luottamushlön (73%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (73%)	talkootyö (68%)
5 000–10 000 as.	Talkootyö (51%)	Yht.otto kunnan viranhaltijaan (47%)	Yhdistystoimintaan os. (45%)
Hattula	yht.otto kunnan viranhaltijaan (48%)	vanhempainiltaan os. (45%)	yht.otto luottamushlön (42%)
Inari	yht.otto kunnan viranhaltijaan (53%)	talkootyö (53%)	yht.otto luottamushlön (48%)
Kemiönsaari	talkootyö (55%)	yhdistystoimintaan os. (48%)	kunnanosa-/kylätoimintaan os. (44%)
Parkano	yht.otto kunnan viranhaltijaan (49%)	yht.otto luottamushlön (44%)	talkootyö (43%)
Pudasjärvi	talkootyö (54%)	yhdistystoimintaan os. (50%)	yht.otto luottamushlön (43%)
Vöyri	talkootyö (60%)	vanhempainiltaan os. (54%)	yhdistystoimintaan os. (52%)
Jalasjärvi*	kunnanosa-/kylätoimintaan os. (63%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (58%)	vanhempainiltaan os. (55%)
10 001–20 000 as.	Talkootyö (52%)	Yhdistystoimintaan os. (45%)	Vanhempainiltaan osallistuminen, yht.otto kunnan viranhaltijaan (44%)
Kankaanpää	talkootyö (51%)	kunnanosa-/kylätoimintaan os. (44%)	yhdistystoimintaan os. (44%)
Keuruu	talkootyö (54%)	yhdistystoimintaan os. (51%)	kunnanosa-/kylätoimintaan os. (47%)
Kurikka	yhdistystoimintaan os. (46%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (46%)	talkootyö (44%)
Kuusamo	talkootyö (61%)	yhdistystoimintaan os. (50%)	vanhempainiltaan os. (49%)
Liperi	talkootyö (50%)	yhdistystoimintaan os. (44%)	vanhempainiltaan os. (44%)
Mustasaari	vanhempainiltaan os. (45%)	talkootyö (44%)	yhdistystoimintaan os. (42%)
Nivala	talkootyö (56%)	vanhempainiltaan os. (43%)	yht.otto luottamushlön (40%)
Sipoo	talkootyö (53%)	vanhempainiltaan os. (50%)	yhdistystoimintaan os. (50%)
20 001–50 000 as.	Talkootyö (49%)	Yhdistystoimintaan os. (44%)	Vanhempainiltaan os. (44%)
Hollola	yht.otto kunnan viranhaltijaan (51%)	talkootyö (49%)	vanhempainiltaan os. (41%)
Kokkola	talkootyö (52%)	yhdistystoimintaan os. (49%)	vanhempainiltaan os. (45%)
Lempäälä	yhdistystoimintaan os. (51%)	talkootyö (50%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (49%)
Raasepori	vanhempainiltaan os. (48%)	talkootyö (46%)	yhdistystoimintaan os. (43%)
Raisio	talkootyö (51%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (50%)	yht.otto luottamushlön (45%)
Tornio	talkootyö (47%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (41%)	yhdistystoimintaan os. (41%)
50 001–100 000 as.	Talkootyö (44%)	Yhdistystoimintaan os. (39%)	Yht.otto kunnan viranhaltijaan (38%)
Hämeenlinna	talkootyö (44%)	yhdistystoimintaan os. (40%)	yht.otto luottamushlön (39%)
Kotka	talkootyö (39%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (37%)	yhdistystoimintaan os. (32%)
Lappeenranta	talkootyö (41%)	vanhempainiltaan os. (39%)	yhdistystoimintaan os. (38%)
Mikkeli	yhdistystoimintaan os. (49%)	talkootyö (49%)	vanhempainiltaan os. (42%)
Salo	talkootyö (44%)	kunnanosa-/kylätoimintaan os. (38%)	yhdistystoimintaan os. (38%)
Vaasa	talkootyö (46%)	yhdistystoimintaan os. (40%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (38%)
Yli 100 000 as.	Talkootyö (45%)	Vanhempainiltaan os. (38%)	Yhdistystoimintaan os. (38%)
Espoo	talkootyö (50%)	vanhempainiltaan os. (44%)	yht.otto luottamushlön (42%)
Jyväskylä	talkootyö (44%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (42%)	yhdistystoimintaan os. (41%)
Oulu	talkootyö (47%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (39%)	vanhempainiltaan os. (38%)
Tampere	talkootyö (43%)	yht.otto luottamushlön (39%)	yht.otto kunnan viranhaltijaan (38%)
Turku	talkootyö (43%)	yhdistystoimintaan os. (38%)	yht.otto luottamushlön (32%)
Vantaa	talkootyö (46%)	vanhempainiltaan os. (42%)	yht.otto luottamushlön (39%)
KAIKKI	Talkootyö (47 %)	Yhdistystoimintaan os. (41 %)	Yht.otto kunnan viranhaltijaan (41 %)

Liitetaulukko 8. Kolme yleisintä yhdistysohallistumisen tapaa ARTTU2-kunnissa 2015.

Suluissa käyttäneiden %-osuus vastanneista. Tutkimuskunnat kuntakokoluokittain aakkosjärjestyksessä.

2015	1. käytetyin	2. käytetyin	3. käytetyin
Alle 5 000 as.			
Askola	Eläkeläisjärjestö (14%)	Liikunta- tai urheiluseura	Vanhempainyhdistys
Hirvensalmi	Liikunta- tai urheiluseura (21%)	Eläkeläisjärjestö	Tuottaja-/yrittäjäjärjestö
Keitele	Ammattiyhdistys/-järjestö (20%)	Liikunta- tai urheiluseura	Ammattiyhdistys/-järjestö
Paltamo	Liikunta- tai urheiluseura (17%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Eläkeläisjärjestö
Petäjävesi	Ammattiyhdistys/-järjestö (20%)	Liikunta- tai urheiluseura	Ammattiyhdistys/-järjestö
Rautalampi	Liikunta- tai urheiluseura (25%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Kulttuurijärjestö
Säkylä	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Eläkeläisjärjestö
Vimpeli	Liikunta- tai urheiluseura (29%)	Eläkeläisjärjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Hämeenkoski*	Liikunta- tai urheiluseura (17%)	Tuottaja-/yrittäjäjärjestö	Eläkeläisjärjestö
5 000–10 000 as.			
Hattula	Liikunta- tai urheiluseura (18%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Inari	Liikunta- tai urheiluseura (24%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Eläkeläisjärjestö
Kemiönsaari	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Ammattiyhdistys/-järjestö
Parkano	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Ammattiyhdistys/-järjestö
Pudasjärvi	Liikunta- tai urheiluseura (21%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Ammattiyhdistys/-järjestö
Vöyri	Liikunta- tai urheiluseura (26%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Ammattiyhdistys/-järjestö
Jalasjärvi*	Liikunta- tai urheiluseura (22%)	Eläkeläisjärjestö	Ammattiyhdistys/-järjestö
10 001–20 000 as.			
Kankaanpää	Liikunta- tai urheiluseura (28%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Keuruu	Liikunta- tai urheiluseura (33%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Kurikka	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Eläkeläisjärjestö	Ammattiyhdistys/-järjestö
Kuusamo	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Ammattiyhdistys/-järjestö
Liperi	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Mustasaari	Liikunta- tai urheiluseura (26%)	Eläkeläisjärjestö	Ammattiyhdistys/-järjestö
Nivala	Liikunta- tai urheiluseura (18%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Sipoo	Liikunta- tai urheiluseura (25%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Vanhempainyhdistys
20 001–50 000 as.			
Hollola	Liikunta- tai urheiluseura (18%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Vanhempainyhdistys
Kokkola	Ammattiyhdistys/-järjestö (25%)	Liikunta- tai urheiluseura	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Lempäälä	Liikunta- tai urheiluseura (25%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Raasepori	Liikunta- tai urheiluseura (22%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Vanhempainyhdistys
Raisio	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Asukasyhdistys	Ammattiyhdistys/-järjestö
Tornio	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
50 001–100 000 as.			
Hämeenlinna	Liikunta- tai urheiluseura (21%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Eläkeläisjärjestö
Kotka	Liikunta- tai urheiluseura (20%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Eläkeläisjärjestö
Lappeenranta	Liikunta- tai urheiluseura (26%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Kylä-/kaupunginosayhdistys
Mikkeli	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Eläkeläisjärjestö
Salo	Liikunta- tai urheiluseura (24%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Eläkeläisjärjestö
Vaasa	Ammattiyhdistys/-järjestö (25%)	Liikunta- tai urheiluseura	Asukasyhdistys
Yli 100 000 as.			
Espoo	Liikunta- tai urheiluseura (22%)	Asukasyhdistys	Vanhempainyhdistys
Jyväskylä	Liikunta- tai urheiluseura (22%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Asukasyhdistys
Oulu	Liikunta- tai urheiluseura (23%)	Ammattiyhdistys/-järjestö	Asukasyhdistys
Tampere	Liikunta- tai urheiluseura (26%)	Kylä-/kaupunginosayhdistys	Eläkeläisjärjestö
Turku	Ammattiyhdistys/-järjestö (21%)	Liikunta- tai urheiluseura	Asukasyhdistys
Vantaa	Liikunta- tai urheiluseura (21%)	Asukasyhdistys	Vanhempainyhdistys
KAIKKI	Liikunta- tai urheiluseura (22 %)	Ammattiyhdistys/-järjestö (18 %)	Kylä-/kaupunginosayhdistys (11 %)

Liitetaulukko 9. Kolme vaikuttavimpana pidettyä yhdistysosallistumisen tapaa ARTTU-kunnissa 2015.

Tutkimuskunnat kuntakokoluokittain aakkosjärjestyksessä. Suluissa vaikuttavana pitävien %-osuus vastanneista.

2015	1. vaikuttavin	2. vaikuttavin	3. vaikuttavin
Alle 5 000 as.	Vanhempainyhdistys (39%)	Liikunta-/urheilujärjestö (38%)	Kylä-/kaup.osayhdistys (38%)
Askola	asukasyhdistys (43%)	vanhempainyhdistys (43%)	poliittinen järjestö/puolue (41%)
Hirvensalmi	liikunta-/urheilujärjestö (44%)	poliittinen järjestö/puolue (33%)	vanhempainyhdistys (32%)
Keitele	poliittinen järjestö/puolue (51%)	vanhempainyhdistys (50%)	tuottaja-/yrittäjäjärjestö (44%)
Paltamo	liikunta-/urheilujärjestö (34%)	vanhempainyhdistys (33%)	asukasyhdistys (32%)
Petäjävesi	vanhempainyhdistys (45%)	kylä-/kaup.osayhdistys (43%)	liikunta-/urheilujärjestö (40%)
Rautalampi	vanhempainyhdistys (40%)	liikunta-/urheilujärjestö (39%)	kylä-/kaup.osayhdistys (36%)
Säkylä	kylä-/kaup.osayhdistys (36%)	vanhempainyhdistys (34%)	liikunta-/urheilujärjestö (32%)
Vimpeli	kylä-/kaup.osayhdistys (45%)	liikunta-/urheilujärjestö (42%)	asukasyhdistys (36%)
Hämeenkoski*	liikunta-/urheilujärjestö (48%)	eläkeläisjärjestö (46%)	poliittinen järjestö/puolue (45%)
5 000–10 000 as.	Liikunta-/urheilujärjestö (40%)	Kylä-/kaup.osayhdistys (38%)	Vanhempainyhdistys (35%)
Hattula	vanhempainyhdistys (38%)	kylä-/kaup.osayhdistys (36%)	liikunta-/urheilujärjestö (34%)
Inari	poliittinen järjestö/puolue (37%)	liikunta-/urheilujärjestö (37%)	nuoriso-/opiskelijajärjestö (34%)
Kemiönsaari	kylä-/kaup.osayhdistys (41%)	vanhempainyhdistys (35%)	liikunta-/urheilujärjestö (35%)
Parkano	kylä-/kaup.osayhdistys (45%)	poliittinen järjestö/puolue (41%)	liikunta-/urheilujärjestö (40%)
Pudasjärvi	poliittinen järjestö/puolue (41%)	kylä-/kaup.osayhdistys (39%)	liikunta-/urheilujärjestö (35%)
Vöyri	liikunta-/urheilujärjestö (47%)	kulttuurijärjestö (35%)	vanhempainyhdistys (34%)
Jalasjärvi*	liikunta-/urheilujärjestö (57%)	vanhempainyhdistys (52%)	kylä-/kaup.osayhdistys (42%)
10 001–20 000 as.	Vanhempainyhdistys (40%)	Kylä-/kaup.osayhdistys (40%)	Liikunta-/urheilujärjestö (39%)
Kankaanpää	poliittinen järjestö/puolue (49%)	liikunta-/urheilujärjestö (43%)	vanhempainyhdistys (43%)
Keuruu	liikunta-/urheilujärjestö (45%)	kylä-/kaup.osayhdistys (39%)	vanhempainyhdistys (38%)
Kurikka	poliittinen järjestö/puolue (40%)	liikunta-/urheilujärjestö (39%)	vanhempainyhdistys (36%)
Kuusamo	liikunta-/urheilujärjestö (49%)	vanhempainyhdistys (47%)	kylä-/kaup.osayhdistys (44%)
Liperi	tuottaja-/yrittäjäjärjestö (37%)	ammattiyhdistys-/järjestö (35%)	vanhempainyhdistys (35%)
Mustasaari	vanhempainyhdistys (38%)	poliittinen järjestö/puolue (37%)	kylä-/kaup.osayhdistys (37%)
Nivala	vanhempainyhdistys (42%)	kylä-/kaup.osayhdistys (36%)	poliittinen järjestö/puolue (36%)
Sipoo	kylä-/kaup.osayhdistys (51%)	vanhempainyhdistys (46%)	poliittinen järjestö/puolue (44%)
20 001–50 000 as.	Poliittinen järjestö/puolue (39%)	Liikunta-/urheilujärjestö (37%)	Kylä-/kaup.osayhdistys (37%)
Hollola	poliittinen järjestö/puolue (45%)	asukasyhdistys (40%)	kylä-/kaup.osayhdistys (40%)
Kokkola	liikunta-/urheilujärjestö (42%)	poliittinen järjestö/puolue (42%)	vanhempainyhdistys (40%)
Lempäälä	kylä-/kaup.osayhdistys (48%)	asukasyhdistys (47%)	poliittinen järjestö/puolue (44%)
Raasepori	liikunta-/urheilujärjestö (34%)	vanhempainyhdistys (32%)	poliittinen järjestö/puolue (31%)
Raisio	poliittinen järjestö/puolue (41%)	vanhempainyhdistys (36%)	ammattiyhdistys-/järjestö (36%)
Tornio	kylä-/kaup.osayhdistys (37%)	liikunta-/urheilujärjestö (35%)	vanhempainyhdistys (36%)
50 001–100 000 as.	Poliittinen järjestö/puolue (38%)	Kylä-/kaup.osayhdistys (34%)	Vanhempainyhdistys (33%)
Hämeenlinna	poliittinen järjestö/puolue (41%)	vanhempainyhdistys (36%)	ammattiyhdistys-/järjestö (35%)
Kotka	poliittinen järjestö/puolue (37%)	kylä-/kaup.osayhdistys (30%)	ammattiyhdistys-/järjestö (30%)
Lappeenranta	poliittinen järjestö/puolue (34%)	vanhempainyhdistys (32%)	kylä-/kaup.osayhdistys (31%)
Mikkeli	poliittinen järjestö/puolue (41%)	kylä-/kaup.osayhdistys (41%)	vanhempainyhdistys (39%)
Salo	kylä-/kaup.osayhdistys (34%)	poliittinen järjestö/puolue (34%)	vanhempainyhdistys (32%)
Vaasa	poliittinen järjestö/puolue (40%)	liikunta-/urheilujärjestö (34%)	tuottaja-/yrittäjäjärjestö (33%)
Yli 100 000 as.	Poliittinen järjestö/puolue (45%)	Kylä-/kaup.osayhdistys (37%)	Vanhempainyhdistys (34%)
Espoo	poliittinen järjestö/puolue (47%)	kylä-/kaup.osayhdistys (42%)	vanhempainyhdistys (42%)
Jyväskylä	poliittinen järjestö/puolue (43%)	asukasyhdistys (37%)	kylä-/kaup.osayhdistys (37%)
Oulu	poliittinen järjestö/puolue (40%)	vanhempainyhdistys (34%)	kylä-/kaup.osayhdistys
Tampere	poliittinen järjestö/puolue (49%)	kylä-/kaup.osayhdistys (36%)	ammattiyhdistys-/järjestö (34%)
Turku	poliittinen järjestö/puolue (44%)	ammattiyhdistys-/järjestö (33%)	ammattiyhdistys-/järjestö (35%)
Vantaa	poliittinen järjestö/puolue (45%)	kylä-/kaup.osayhdistys (40%)	kylä-/kaup.osayhdistys (32%)
KAIKKI	Poliittinen järjestö/puolue (40 %)	Kylä-/kaup.osayhdistys (37 %)	Vanhempainyhdistys (36 %)

Liitetaulukko 10. Osallistumisaktiivisuutta sekä osallistumisen vaikuttavuutta mittaavien summa- muuttujien (indeksien) keskiarvot erilaisten kuntalaisten yksilöominaisuuksien sekä asumiseen liittyvien tekijöiden mukaan tarkasteltuna ARTTU2-kunnissa vuonna 2015.

2015	Suorat osallistumis- ja vaikuttamistavat		Yhdistysohallistumisen tavat	
	Osallistumis- aktiivisuusindeksin keskiarvo asteikolla 0–16	Vaikuttavuus- indeksin keskiarvo asteikolla 1–5	Osallistumis- indeksin keskiarvo asteikolla 0–12	Vaikuttavuus- indeksin keskiarvo asteikolla 1–5
KAIKKI	3,47	3,14	1,03	3,18
Sukupuoli:				
Nainen	3,52	3,19	1,02	3,23
Mies	3,43	3,08	1,06	3,13
Äidinkieli:				
Suomi	3,44	3,13	1,01	3,18
Ruotsi	3,71	3,23	1,30	3,23
Ikäluokka:				
18–29 v.	2,13	3,11	0,72	3,06
30–39 v.	3,43	3,14	1,00	3,13
40–49 v.	4,16	3,14	1,24	3,14
50–59 v.	3,87	3,13	0,98	3,17
60–69 v.	3,57	3,15	1,00	3,22
70+ v.	3,22	3,14	1,15	3,27
Koulutus:				
Kansa-/peruskoulu	2,58	3,09	0,84	3,15
Ylioppilas, ammattikoulu	3,02	3,11	0,91	3,14
Opisto	3,96	3,15	1,12	3,24
Alempi korkeakoulu- tai amk-tutkinto	3,94	3,17	1,17	3,18
Ylempi korkeakoulututkinto	4,56	3,17	1,34	3,20
Ammattiasema:				
Johtava asema	4,77	3,24	1,33	3,26
Ylempi tai alempi toimihenkilö	4,15	3,14	1,16	3,16
Työntekijä	3,18	3,14	0,91	3,17
Yrittäjä, maatalousyrittäjä	4,30	3,18	1,30	3,16
Opiskelija	2,57	3,08	0,95	3,05
Lasta/omaista/kotia hoitava	3,63	3,26	0,95	3,22
Työtön tai lomautettu	2,85	3,02	0,66	3,03
Eläkeläinen	3,31	3,13	1,06	3,24
Työnantaja:				
Yritys	3,18	3,10	0,92	3,13
Oma yritys tai itse työllistetty	4,25	3,18	1,30	3,15
Järjestö	4,68	3,31	1,50	3,33
Valtio/muu julkinen	3,82	3,15	1,12	3,15
Kunta, ky, kunnan yhtiö tai liikelaitos	4,36	3,22	1,19	3,24
Ei työelämässä	3,23	3,12	1,00	3,19
Perhemuoto:				
Yksin asuva	2,74	3,11	0,86	3,18
2h talous, ei alaikäisiä lapsia	3,47	3,13	1,03	3,18
2h talous, väh. 1 lapsi	4,38	3,18	1,27	3,19
1h talous, väh. 1 lapsi	4,07	3,19	1,25	3,22
Puoluekanta (EDK-2015):				
KOK	3,66	3,18	1,13	3,22
PS	3,18	3,05	0,86	3,10
RKP	4,10	3,25	1,42	3,30
KESK	3,95	3,23	1,19	3,25
KD	4,40	3,25	1,28	3,29
SDP	3,50	3,18	1,15	3,30
VAS	4,01	3,10	1,25	3,19
VIHR	4,00	3,19	1,17	3,17
ei halua tai osaa sanoa/ ei äänestä	2,88	3,03	0,79	3,06
Kodin sijainti:				
Kuntakeskus	3,31	3,14	1,01	3,20
Lähiö, kesk. reuna-alue	3,40	3,13	1,01	3,18
Haja-asutusalue	3,82	3,15	1,13	3,18
Kunnassa asuinaika:				
Alle 1 v.	2,12	3,14	0,72	3,21
1–2 v.	2,23	3,20	0,73	3,17
3–5 v.	2,89	3,19	0,85	3,15
6–10 v.	3,44	3,10	1,06	3,12
11–20 v.	3,70	3,13	1,11	3,14
Yli 20 v. / aina	3,63	3,13	1,07	3,20
Perheen nettotulot:				
Alle 500 e/kk	2,15	3,01	0,66	3,07
500–1 000 e/kk	2,40	3,05	0,78	3,11
1 001–2 000 e/kk	3,01	3,12	0,93	3,19
2 001–3 000 e/kk	3,44	3,14	1,05	3,19
3 001–4 000 e/kk	3,85	3,15	1,14	3,18
4 001–5 000 e/kk	4,18	3,18	1,16	3,22
Yli 5 000 e/kk	4,37	3,16	1,23	3,19
Missä työskentelee/opiskelee:				
Omassa kotikunnassa	3,70	3,15	1,08	3,16
Muussa kunnassa	3,58	3,16	1,04	3,15
Ei työssä/ei opiskele	3,30	3,12	1,02	3,21
N =	11 809	10 203	11 472	9 059

Liitetaulukko 11. Osallistumistapojen vaikuttavuutta huonona, neutraalina ja hyvänä pitävien kuntalaisten ja kuntien osuudet kyselyyn vastanneista vuosina 2008, 2011 ja 2015. (%)

Kuntalaiset	Arvo alle 3	Arvo = 3	Arvo yli 3	N =
2015	32 %	15 %	53 %	10 203
2011	37 %	15 %	48 %	9 741
2008	35 %	13 %	52 %	11 519
Kunnat	Arvo alle 3	Arvo = 3	Arvo yli 3	N =
2015	5 % (2 kuntaa)	0 % (0 kuntaa)	95 % (40 kuntaa)	42
2011	20 % (8 kuntaa)	2 % (1 kunta)	78 % (31 kuntaa)	40
2008	10 % (4 kuntaa)	0 % (0 kuntaa)	90 % (36 kuntaa)	40

Liitetaulukko 12. Osallistumisen yleisyyttä ja osallistumisen vaikuttavuutta mittaavien summamuuttujien (indeksien) keskiarvot ARTTU2-kunnissa vuonna 2015.

Mitä suurempi arvo, sitä yleisempää osallistuminen on / sitä positiivisempi vaikuttavuusarvio. Tutkimuskunnat aakkosjärjestyksessä.

2015	Suorat osallistumis- ja vaikuttamistavat 2015		Yhdistysohallistumisen tavat 2015		N (max)
	Osallistumisaktiivisuusindeksin keskiarvo asteikolla 0–16	Vaikuttavuusindeksin keskiarvo asteikolla 1–5	Osallistumisindeksin keskiarvo asteikolla 0–12	Vaikuttavuusindeksin keskiarvo asteikolla 1–5	
Askola	3,73	3,20	0,72	3,20	134
Espoo	3,34	3,14	0,95	3,15	668
Hattula	3,27	3,15	0,95	3,19	169
Hirvensalmi	3,72	3,22	1,15	3,18	136
Hollola	3,65	3,17	0,90	3,20	303
Hämeenkoski*	4,05	3,52	1,05	3,25	46
Hämeenlinna	3,50	3,06	1,00	3,17	606
Inari	4,08	3,14	1,05	3,19	168
Jalasjärvi*	3,97	3,26	0,96	3,45	89
Jyväskylä	3,55	3,15	1,00	3,20	688
Kankaanpää	3,73	3,23	1,10	3,32	158
Keitele	3,57	3,38	1,04	3,30	118
Kemiönsaari	3,80	3,20	1,36	3,34	205
Keuruu	4,04	3,22	1,22	3,21	203
Kokkola	3,70	3,19	1,14	3,26	353
Kotka	3,36	2,98	0,91	3,09	378
Kurikka	4,01	3,19	1,23	3,19	180
Kuusamo	3,36	3,26	0,95	3,24	186
Lappeenranta	3,07	3,04	0,94	3,10	258
Lempäälä	3,76	3,27	1,18	3,28	478
Liperi	3,75	3,15	0,90	3,11	189
Mikkeli	3,46	3,18	1,02	3,24	442
Mustasaari	3,96	3,21	1,23	3,21	221
Nivala	3,70	3,15	0,99	3,14	199
Oulu	2,86	3,07	0,87	3,14	661
Paltamo	3,71	3,11	0,92	3,10	143
Parkano	3,88	3,19	1,32	3,22	155
Petäjävesi	4,09	3,22	1,06	3,25	158
Pudasjärvi	3,74	3,16	1,01	3,23	159
Raasepori	3,45	3,17	1,14	3,19	424
Raisio	3,10	3,22	0,92	3,23	237
Rautalampi	4,32	3,23	1,19	3,11	122
Salo	3,33	3,12	1,14	3,11	573
Sipoo	3,68	3,35	1,06	3,34	189
Säkylä	3,38	3,19	1,09	3,18	130
Tampere	3,26	3,08	1,03	3,16	702
Tornio	3,12	3,13	0,85	3,17	240
Turku	3,02	2,99	1,04	3,10	647
Vaasa	3,40	3,08	1,19	3,19	430
Vantaa	3,33	3,11	0,96	3,17	698
Vimpeli	3,98	3,13	1,28	3,20	136
Vöyri	3,94	3,27	1,23	3,25	187
KAIKKI	3,47	3,14	1,03	3,18	12 567
min – max	2,86 – 4,32	2,98 – 3,52	0,72 – 1,36	3,09 – 3,45	

Liitetaulukko 13. Suorien osallistumistapojen käyttöä ja vaikuttavuutta sekä yhdistysohallistumisen aktiivisuutta ja vaikuttavuutta mittaavien summamuuttujien (indeksien) yhteydet kuntalaisten omaan elämään ja kuntaan kohdistuviin asenteisiin sekä yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja osallistumiseen ARTTU2-kunnissa vuonna 2015.

Korrelaatiot, tilastollinen merkitsevyys: merkitsevä ** ($p < .01$), melkein merkitsevä * ($p < .05$). Muuttujat osallistumisaktiivisuusindeksin korrelaatioiden mukaisessa suuruusjärjestyksessä. Suurimmat korrelaatiot lihavoituina.

	Osallistumisaktiivisuusindeksi	Vaikuttavuusindeksi
Yhdistystoimintaan osallistuminen	.540**	.123**
Kiinnostus kunnallispolitiikasta	.384**	.150**
Toimiiko/onko toiminut jossain luottamustehtävässä	.313**	.076**
Halukkuus ottaa vastaan kunnallinen luottamustehtävä	.266**	.036**
Äänestikö kuntavaaleissa 2012	.225**	.076**
Aikoiko äänestää/äänestikö eduskuntavaaleissa 2015	.184**	.072**
Minua kiinnostaa ainoastaan omaa lähiympäristöäni koskeviin asioihin vaikuttaminen	-.155**	-.028*
Yhdistystoimintaan osallistumisen vaikuttavuus	.153**	.673**
Samastuminen kunnanosaan, kylään	.148**	.176**
Samastuminen asuinalueeseen	.138**	.174**
Äänestäminen tärkein keino vaikuttaa kunnan asioihin	.121**	.224**
Samastuminen kotikuntaan	.071**	.176**
Tyytyväisyys omaan elämäntilanteeseen	.061**	.138**
Palvelutyytyväisyys	-.045**	.279**
Kyky hoitaa asioita kunnan kanssa	.042**	.235**
Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus	-.028**	.263**
Arvio kotikunnan sijoittumisesta kuntien välisessä kuvitteellisessa "hyvä asua ja elää" -kilpailussa	-.026**	.189**
Luottamus kunnan päätöksentekoon	-.016	.327**

Liitetaulukko 14. Kuntalaisten yhdistysohallistumisaktiivisuus ja yhdistysohallistumistapojen vaikuttavuusarviot ARTTU2-tutkimuskunnissa vuonna 2015 kuntakoon, kuntaliitosstatuksen ja tilastollisen kuntaryhmituksen mukaan tarkasteltuna.

Yhdistysohallistumisindeksin keskiarvot asteikolla 1–12 ja vaikuttavuusindeksin keskiarvot asteikolla 1–5; mitä suurempi arvo, sitä suurempi osallistumisaktiivisuus / suurempi vaikuttavuus.

	Osallistumisindeksin arvo (keskiarvo asteikolla 0–12)	Kunnittaiset min- ja max-arvot	Vaikuttavuusindeksin arvo (keskiarvo asteikolla 1–5)	Kunnittaiset min- ja max-arvot	N
Kaikki kunnat	1,03	0,70 – 1,28	3,18	3,09 – 3,45	
Kuntakokoluokitus:					
Alle 5 000 as.	1,06	0,72 – 1,28	3,19	3,10 – 3,30	817–1 008
5 000–10 000 as.	1,15	0,95 – 1,36	3,26	3,19 – 3,45	791–1 030
10 001–20 000 as.	1,09	0,96 – 1,23	3,22	3,11 – 3,34	1 084–1 378
20 001–50 000 as.	1,04	0,85 – 1,18	3,22	3,17 – 3,28	1 287–1 669
50 001–100 000 as.	1,04	0,91 – 1,19	3,15	3,09 – 3,24	2 110–2 631
Yli 100 000 as.	0,97	0,87 – 1,04	3,16	3,10 – 3,20	2 969–3 755
Tilastollinen kuntaryhmitys:					
Kaupunkimaiset kunnat	1,00	0,85 – 1,19	3,17	3,09 – 3,28	6 069–7 663
Taajaan asutut kunnat	1,12	0,95 – 1,32	3,22	3,14 – 3,34	1 488–1 902
Maaseutumaiset kunnat	1,08	0,72 – 1,36	3,22	3,10 – 3,45	1 501–1 906
Liitosluokitus:					
Kuntaliitoskunnat	1,02	0,72 – 1,32	3,18	3,10 – 3,34	3 643–4 608
Muut kunnat	1,05	0,87 – 1,36	3,18	3,09 – 3,45	5 416–6 864

Liitetaulukko 15. Osallistumisen yleisyyttä ja osallistumisen vaikuttavuutta mittaavien summa- muuttujien (indeksien) keskiarvot Paras-ARTTU-kunnissa vuonna 2011 ja ARTTU2-kunnissa vuonna 2015.

Mitä suurempi arvo, sitä yleisempää osallistuminen on / sitä positiivisempi vaikuttavuusarvio. Tutkimuskunnat aakkosjärjestyksessä.

	2011	2015	N 2011/2015
Suorat osallistumis- ja vaikuttamistavat (15 tapaa)			
Käytetyt os.tavat yht. keskimäärin (max 15)	3,67	3,42	10 938 / 11 804
Vaikuttavuusarvio (keskiarvo asteikolla 1–5)	3,04	3,14	9 773 / 10 198

Liitetaulukko 16. Osallistumisen yleisyyttä ja osallistumisen vaikuttavuutta mittaavien summa- muuttujien (indeksien) keskiarvot Paras-ARTTU ja ARTTU2-ohjelmiin osallistuneissa kunnissa vuosi- na 2011 ja 2015.

Mitä suurempi arvo, sitä yleisempää osallistuminen on / sitä positiivisempi vaikuttavuusarvio. Tutkimuskunnat aakkosjärjestyksessä.

	Osallistumisindeksin keskiarvo asteikolla 0–15		Muutoksen suunta	Vaikuttavuusindeksin keskiarvo asteikolla 1–5		Muutoksen suunta	N-2015 (max)
	2011	2015		2011	2015		
Hirvensalmi	4,15	3,72	neg	3,07	3,22	pos	136
Hollola	3,71	3,65	neg	3,13	3,17	pos	303
Hämeenlinna	3,68	3,50	neg	3,03	3,06	pos	606
Jyväskylä	3,42	3,55	pos	3,04	3,15	pos	688
Kemiönsaari	4,20	3,80	neg	3,03	3,20	pos	205
Kotka	3,66	3,36	neg	3,02	2,98	neg	378
Kuusamo	4,17	3,36	neg	3,16	3,26	pos	186
Lappeenranta	3,75	3,07	neg	3,03	3,04	ennallaan	258
Lempäälä	4,37	3,76	neg	3,16	3,27	pos	478
Mustasaari	4,26	3,96	neg	3,02	3,21	pos	221
Oulu	3,22	2,86	neg	3,02	3,07	pos	661
Pudasjärvi	3,50	3,74	pos	2,93	3,16	pos	159
Raasepori	3,71	3,45	neg	2,99	3,17	pos	424
Salo	3,59	3,33	neg	2,96	3,12	pos	573
Sipoo	4,03	3,68	neg	3,00	3,35	pos	189
Turku	3,21	3,02	neg	2,92	2,99	pos	647
Vaasa	3,18	3,40	pos	3,04	3,08	pos	430
Vimpeli	4,11	3,98	neg	3,12	3,13	ennallaan	136
Vöyri	4,68	3,94	neg	3,12	3,27	pos	187
KAIKKI	3,67	3,42	neg	3,04	3,14	pos	

Kuntalaistutkimus 2015 osana ARTTU2-tutkimusohjelmaa

Kuntalaistutkimuksessa selvitetään kuntalaisten mielipiteitä kunnallisista palveluista, niiden uudistamisesta ja kehittämisestä, kunnallisesta päätöksenteosta, edustuksellisesta ja suorasta osallistumisesta ja vaikuttamisesta sekä samaistumisesta erilaisiin alueellisiin kokonaisuuksiin. Kuntalaistutkimus 2015 on jatkoa Paras-ARTTU-ohjelman kuntalaistutkimuksille 2008 ja 2011 sekä KuntaSuomi 2004 -ohjelman kuntalaistutkimuksille 1996, 2000 ja 2004.

Kuntaliiton toteuttama kuntalaiskysely lähetettiin Väestörekisterikeskuksen otoksen mukaisesti kaikkiaan 31 950 täysi-ikäiselle kuntalaiselle. Kuntakohtaiset otokset olivat 250–1900. Kysely toteutettiin 27.3.–29.5.2015. Vastauksia saatiin 12 576 eli 39,3 % otoksesta. Kyselylomake sekä kunnittaiset otos- ja vastausmäärät ARTTU2-ohjelman kotisivulla.

ARTTU2-tutkimuskunnat

Askola, Espoo, Hattula, Hirvensalmi, Hollola, Hämeenlinna, Inari, Jyväskylä, Kankaanpää, Keitele, Kemiönsaari, Keuruu, Kokkola, Kotka, Kurikka, Kuusamo, Lappeenranta, Lempäälä, Liperi, Mikkeli, Mustasaari, Nivala, Oulu, Paltamo, Parkano, Petäjävesi, Pudasjärvi, Raasepori, Raisio, Rautalampi, Salo, Sipoo, Säkyä, Tampere, Tornio, Turku, Vaasa, Vantaa, Vimpeli, Vöyri. Kuntalaistutkimuksessa 2015 mukana olivat myös Hämeenkoski (kuntaliitos Hollolan kanssa 2016) ja Jalasjärvi (kuntaliitos Kurikan kanssa 2016).

Lisätietoja Kuntalaistutkimuksesta 2015 www.kunnat.net/arttu2 -> Osaprojektit -> Kuntalaistutkimus 2015

ARTTU2-tutkimusohjelma

Kunnissa toteutettujen ja tulevien uudistusten arviointitutkimusohjelma 2014–2018 eli ARTTU2 on useasta osaprojektista koostuva tutkimuskokonaisuus. Sen tavoitteena on tuottaa systemaattista ja vertailukelpoista tutkimustietoa kuntia koskevien uudistusten ja kehittämistoiminnan vaikutuksista. Se selvittää, miten uudistukset ovat vaikuttaneet mm. kuntien palveluihin, talouteen, demokratiaan ja johtamiseen, henkilöstövoimavaroihin sekä yhdyskuntarakenteeseen ja elinvoimaan.

Ohjelmassa on mukana 40 tutkimuskuntaa, jotka edustavat erikokoisia ja -tyyppisiä kuntia eri puolilta Suomea. ARTTU2 on jatkoa vuosina 2008–2012 toteutetulle, vastaavantyyppiselle Paras-arviointitutkimusohjelmalle.

Ohjelma on eri tutkimus- ja rahoittajatahojen yhteinen, ja sitä koordinoi Kuntaliitto.

Lisätietoja ARTTU2-tutkimusohjelmasta: www.kunnat.net/arttu2